

PODKLADOVÉ ANALÝZY PRO PŘÍPRAVU SZP V PROGRAMOVÉM OBDOBÍ 2021+

Specifický cíl A) Podpora životaschopného zemědělského příjmu a odolnosti na celém území EU na podporu zajištění potravin

Pracovní skupina 1: Podpora a stabilizace příjmů zemědělců

Odpovědný vedoucí PS: Ladislav Jelínek

Členové PS: Tomáš Doucha, Tomáš Medonos, Jakub Kučera, Václav Vilhelm, Jindřich Špička, Martin Hruška, Jaroslav Humpál, Ivan Foltýn, Michaela Lekešová, Tomáš Hlavsa, Zuzana Hloušková, Tomáš Vintř, Marie Štolbová, Jan Drlík

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AGC	Agrocensus
ANC	Oblasti s přírodním znevýhodněním (Areas with Natural Constraints)
AWU	Přepočtená pracovní jednotka (Annual Working Unit)
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČR	Česká republika
ČPH	Čistá přidaná hodnota
DPB	Díl půdního bloku
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EU	Evropská unie
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EZZF	Evropský zemědělský záruční fond
FADN	Zemědělská účetní datová síť
FSS	Farm Structural Survey (Zemědělské strukturální šetření)
HPH	Hrubá přidaná hodnota
KBTPM	Krávy bez tržní produkce mléka
LFA	Oblasti se znevýhodněním (Less Favourite Areas)
NH	Národní hospodářství
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.
PP	Přímé platby
RV	Rostlinná výroba
SAPS	Jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SZP	Společná zemědělská politika
SZU	Souhrnný zemědělský účet
z. p.	Zemědělská půda
ŽV	Živočišná výroba

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Průměrná velikost dílů půdních bloků v závislosti na velikosti podniků v roce 2017.....	20
Tabulka 2. .Strukturální a ekonomické ukazatele podniků podle příslušnosti k ANC, specializace a velikosti (průměr 2015–2017).....	32

SEZNAM PŘÍLOHOVÝCH TABULEK

Tabulka P 1. Příjmová situace podniků (na úrovni kategorií podniků), průměr 2015-17	58
Tabulka P 2. Souhrnná tabulka příjmové situace (průměr 2015-2017).....	58
Tabulka P 3. Propočty podle typů ANC na průměru let 2015-17.....	59
Tabulka P 4. Propočty podle typů ANC průměr let 2015-17 na podmínky platné od roku 2018.....	59
Tabulka P 5. Základní data FADN 2015-17 v podmínkách ANC od r. 2018	59
Tabulka P 6. Charakteristiky technické efektivity (TE) podle velikostních skupin podniků v ANC	60
Tabulka P 7. P-hodnoty z párového srovnání Mann Whitneyovým testem	60
Tabulka P 8. Distribuce využívané půdy podle velikosti podniků do a nad 150 ha.....	62
Tabulka P 9. Vývoj zemědělského pojištění a škodního průběhu v ČR v 2001 až 2017	62
Tabulka P 10. Ukazatele charakterizující míru stability zemědělských příjmů a způsoby řízení rizik	62
Tabulka P 11. Ad hoc kompenzace škod ze státního rozpočtu v letech 1995–2017	63
Tabulka P 12. Souhrnné ekonomické ukazatele pro agregované kategorie podniků FADN	65
Tabulka P 13. Podíly podniků na vybraných naturálních ukazatelích a podporách Pilíře 1	66
Tabulka P 14. Rozdíly v úrovni provozních podpor 2015-17 a 2020+	67
Tabulka P 15. Rozdíly 2015-17 a 2020+ v souhrnných ekonomických ukazatelích podle agregovaných kategorií podniků	68
Tabulka P 16. Počet podniků v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti.....	71

Tabulka P 17.. Podíl počtu podniků v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti.....	72
Tabulka P 18.. Výměra z. p. v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti	72
Tabulka P 19.. Podíl výměry z. p. v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti.....	72
Tabulka P 20. Počet DJ v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti	73
Tabulka P 21. Podíl DJ v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti	73
Tabulka P 22. Vypočtená hraniční výměra z. p. pro vstup do výběrového šetření FADN v jednotlivých typech výrobního zaměření (ha).....	Chyba! Záložka není definována.
Tabulka P 23. Vypočtený hraniční počet DJ pro vstup do výběrového šetření FADN v jednotlivých typech výrobního zaměření (počet DJ)	Chyba! Záložka není definována.
Tabulka P 24. Efekt zastropování a redistribuce přímých plateb ve skupině podniků do 10 ha a nad 10 ha.....	74
Tabulka P 25. Zastoupení podniků FSS 2016 do velikostních skupin dle obhospodařované výměry rozdělených podle třídy ekonomické velikosti a výrobního zaměření	75

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Podíl podpor na přidané hodnotě v ČR a vybraných zemích EU (průměr 2014-2016).....	15
Graf 2. Srovnání příjmu ze zemědělství v ČR a EU v běžných cenách a v paritě kupní síly (PPS) na pracovníka	17
Graf 3. Vývoj čisté přidané hodnoty a mezd na AWU mezi velikostními kategoriemi podniků (průměr 2015-17)	18
Graf 4. Vývoj čisté přidané hodnoty na AWU mezi velikostními kategoriemi podniků specializující se na polní a smíšenou výrobu v oblastech mimo LFA (průměr 2015-2017)....	21
Graf 5. Příjmové ukazatele podniků podle příslušnosti k ANC při zohlednění modelování plateb roku 2018 na podmínkách průměru roků 2015-17.	24
Graf 6. Vývoj zemědělského pojištění v ČR v letech 2004-2017.....	25
Graf 7. Průměrná hrubá měsíční mzda v Kč (na přepočtené počty).....	26
Graf 8. Srovnání zemědělského příjmu a mzdové úrovně NH mezi zeměmi EU	27

Graf 9. Zemědělský příjem na pracovníka (modifikovaná ČPH/AWU) a průměrná mzda v NH na přepočteného pracovníka (průměr 2015-17)	28
---	----

Obsah

Seznam použitých zkratk	2
Seznam tabulek	3
Seznam přílohových tabulek.....	3
Seznam grafů	4
1. Analýza stávajících/navrhovaných právních předpisů EK/ČR a pravděpodobné nastavení směrů a cílů SZP	6
2. Stanovení skutečného problému, na který má politika reagovat	14
3. Mechanismus a příčiny problémů	15
4. Závažnost a vývojový trend problému.....	30
Riziko ohrožení příjmů v důsledku degradace půd a nevhodných metod hospodaření..	33
5. Existence/neexistence možnosti efektivního řešení v rámci nástrojů SZP, které lze uvažovat v nových návrzích SZP	40
6. Míra stávajícího řešení problému.....	41
6.1. Míra řešení ve stávající SZP (úspěšnost/neúspěšnost).	41
6.2. Míra současného řešení problému jinými politikami	44
7. Detailnější posouzení vlivu předpisů	46
8. Předpokládaný vývoj situace bez zavedení příslušných intervencí – variantní projekce	46
8.1. Simulace pro kategorie podniků v ČR.....	46
8.2. Semi-projekce dopadů v ANC.....	50
9. SWOT analýza	51
10. Vyhodnocení potřeb.....	53
Přílohy.....	57

1. ANALÝZA STÁVAJÍCÍCH/NAVRHOVANÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ EK/ČR A PRAVDĚPODOBNÉ NASTAVENÍ SMĚRŮ A CÍLŮ SZP

Podpora zemědělských příjmů je ovlivňována většinou opatření jak SZP, tak národními podporami. Nejvýznamnější část podpory příjmů tvoří přímé platby, podpory podnikům situovaným v ANC oblastech (dříve LFA), dále pak opatření v rámci sektorových intervencí a kompenzační platby. Největší složku přímých plateb představuje jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS), dalšími složkami jsou greening (ozelenění, jako podmínka poskytování přímých plateb), dobrovolná podpora vázaná na produkci a platba pro mladé zemědělce.

Základním právním předpisem upravujícím přímé platby je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013, kterým se stanoví pravidla pro přímé platby zemědělcům v režimech podpory v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zrušují nařízení Rady (ES) č. 637/2008 a nařízení Rady (ES) č. 73/2009¹. Podpory v rámci plateb pro znevýhodněné oblasti upravuje Nařízení EP a Rady (EU) č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z EZFRV a o zrušení nařízení rady (ES) č. 1698/2005. V článku 31 tohoto nařízení se definují podmínky pro platby pro oblasti ANC. Článek 32 tohoto nařízení definuje způsob vymezení oblastí ANC. Strategie Ministerstva zemědělství do roku 2030 (dále jen „Strategie 2030“) ve svých cílech by měla také naplňovat cíle SZP 2021+.

K naplnění požadavků udržitelného rozvoje definuje Strategie 2030 čtyři základní jednotící dlouhodobé priority v rámci perspektivy trvale udržitelného rozvoje, které jsou dále konkrétně a v odpovídající míře komplexnosti implementovány do strategických priorit jednotlivých sektorů a dílčích oblastí:

- Konkurenceschopné a udržitelné zemědělství, potravinářství, lesní a vodní hospodářství.
- Trvale udržitelné potravinové zabezpečení a přiměřená soběstačnost.
- Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu.
- Vyvážený územní rozvoj hospodářství a komunit včetně vytváření pracovních míst.

Tyto základní jednotící dlouhodobé priority jsou s ohledem na svoji dosažitelnost a udržitelnost implementovány prostřednictvím hlavních cílů v rámci perspektivy rozvoje hospodaření a kvality života na venkově a uplatnění hlediska spotřebitelů:

- Podpora podnikání se zvláštním zřetelem na mikro, drobné a střední podniky.
- Podpora mikroregionů a lokálních ekonomik.
- Funkční a spravedlivá organizace trhů.

¹ Přehled všech relevantních právních předpisů je uveden ve Výroční zprávě pro přímé platby za rok 2017 (SZIF), která je dostupná zde: http://eagri.cz/public/web/file/581728/VZ_PP_2017_final.pdf.

- Kvalitní a bezpečné potraviny.
- Přiměřená potravinová soběstačnost.
- Podpora exportu zejména s ohledem na vyšší přidanou hodnotu.
- Obnova úrodné, funkční a estetické krajiny, podpora mimoprodukčních funkcí.
- Vyšší přidaná hodnota v celém produkčním řetězci.
- Kvalita života na venkově.
- Zaměstnanost na venkově.

Právní rámec k legislativnímu omezení hospodaření v lokalitách NATURA 2000

Právní předpisy ČR

- NV 73/2015 Sb. o podmínkách poskytování plateb v oblastech Natura 2000 na zemědělské půdě
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 166/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000
- Vyhláška č. 74/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 166/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000, ve znění vyhlášky č. 390/2006 Sb.
- NV 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit ve znění novelizace č. 73/2016 Sb. a č. 207/2016 Sb.

Mezinárodní právo

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1293/2013 ze dne 11. prosince 2013 o zřízení programu pro životní prostředí a oblast klimatu (LIFE) a o zrušení nařízení (ES) č. 614/2007 Text s významem pro EHP
- Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013/EU ze dne 20. listopadu 2013 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2020 „Spokojený život v mezích naší planety“ Text s významem pro EHP
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013 ze dne 17. prosince 2013, kterým se stanoví pravidla pro přímé platby zemědělcům v režimech podpory v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zrušují nařízení Rady (ES) č. 637/2008 a nařízení Rady (ES) č. 73/2009

Některé klíčové ukazatele vymezené ve Strategii 2030:

- Podíl mezipotřeby na produkci v roce 2025 stanoven na cílové hodnotě 68 %, skutečnost v roce 2017 byla 80,7 %.
- Celková produktivita výrobních faktorů, cíl v roce 2025 ve výši 108 %, skutečnost v roce 2017 ve výši 112,2 %, což je lepší ukazatel oproti cílových 110 % v roce 2030.
- Podíl podpor na čisté přidané hodnotě stanoven pro rok 2025 ve výši 80 %, v roce 2030 se jedná o 70 %, skutečnost roku 2017 je 80,7 %
- U ukazatele produktivita práce je v roce 2030 cíl 120 %, skutečnost roku 2017 je 123,6 %.

Možno konstatovat, že cíle stanovené ve Strategii se plní a budou přispívat k naplnění cílů SZP 2020+, stanovených v člancích 5 a 6 návrhu nařízení. V rámci strategického cíle *Zvýšení efektivity a konkurenceschopnosti zemědělských podniků* předpokládá snižování důchodových podpor v celé EU i ve třetích zemích, postupné snižování důchodových podpor podniků v ČR při zachování racionální míry podpor vázaných s produkcí komodit, resp. stavů zvířat.

V návrhu NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV) se v oblasti zemědělských příjmů uvádí:

- i) V zájmu zajištění spravedlivějšího rozdělování podpory by výše přímých plateb nad určitý limit měly být sníženy a rozdíl by měl být buďto používán na přímé platby oddělené od produkce, a to přednostně na doplňkovou redistributivní podporu příjmu pro udržitelnost, nebo by měl být převeden do EZFRV. Aby se předešlo negativním účinkům na zaměstnanost, měla by se při používání mechanismu zohlednit pracovní síla.
- ii) Malé zemědělské podniky zůstávají základním kamenem unijního zemědělství, protože hrají stěžejní úlohu v podpoře zaměstnanosti venkova a přispívají k územnímu rozvoji. Za účelem prosazení vyrovnanějšího rozdělování podpory a snižování administrativní zátěže příjemců malých částek by měly mít členské státy možnost nabízet malým zemědělcům možnost nahradit další přímé platby jednorázovou platbou pro malé zemědělce.
- iii) Vzhledem ke všeobecně uznávané nutnosti prosadit vyváženější podporu směřující k malým a/nebo středně velkým zemědělcům viditelným a měřitelným způsobem by se na unijní úrovni měla zavést specifická platba na hektar oddělená od produkce – doplňková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost. Aby bylo možné lepší cílení této doplňkové podpory a vzhledem k uznávání existence rozdílů zemědělských struktur po celé Unii by členské státy měly mít možnost poskytovat na různě velké hektarovou plochu různé částky.

- iv) Zavádění a rozvoj nových hospodářských činností v odvětví zemědělství jsou pro mladé zemědělce finančně náročné a představují prvek, který je třeba zohlednit při přidělování přímých plateb a jejich zacílení. Tento rozvoj je zásadní pro konkurenceschopnost zemědělského odvětví v Unii, a proto mohou členské státy zřídit doplňkovou podporu příjmu pro mladé zemědělce. Tento typ intervencí by měl být zaveden, aby mladým zemědělcům poskytoval doplňkový příjem po zahájení činnosti.
- v) Členské státy by měly smět použít část svých dostupných finančních stropů na přímé platby na podporu příjmu vázanou na produkci za účelem zvýšení konkurenceschopnosti, udržitelnosti a/nebo kvality v určitých odvětvích a produkcích, které jsou obzvláště důležité ze společenských, ekonomických nebo environmentálních důvodů a potýkají se s obtížemi. Navíc by členské státy také měly smět použít dodatečnou část svého finančního stropu dostupnou pro přímé platby k poskytnutí vázané podpory příjmu konkrétně na podporu produkce bílkovinných plodin s cílem snížit deficit Unie v této oblasti.
- vi) Za účelem zajištění spravedlivého příjmu a odolného zemědělského odvětví napříč územími EU mohou členské státy přidělit podporu zemědělcům v oblastech čelících přírodním a jiným specificky regionálním omezením. Co se týče plateb za oblasti s přírodními omezeními, mělo by pokračovat vymezení politiky rozvoje venkova 2014-2020.
- vii) Vzhledem k dalšímu zlepšování výkonu SZP by měla být podpora příjmu cílena na skutečné zemědělce. K zajištění společného přístupu na úrovni Unie pro cílení této podpory by měla být stanovena rámcová definice významu „skutečný zemědělec“, která obsahuje základní prvky. Na základě tohoto rámce by měly členské státy ve svých strategických plánech SZP definovat, který zemědělec není považován za skutečného zemědělce na základě podmínek, jako je test příjmů, vynaložená práce v zemědělském podniku, předmět podnikání a zápis v rejstřících. Neměla by také vést k odpírání podpory mnohostranně aktivním zemědělcům, kteří se aktivně věnují zemědělské činnosti, ale také nezemědělským činnostem mimo svůj zemědělský podnik, protože jejich mnohostranné aktivity nabízí posílení socioekonomické struktury venkovských oblastí.

V následujícím přehledu je znázorněn seznam navržených výstupových, výsledkových a dopadových ukazatelů charakterizujících příjmovou situaci podniků.

Ukazatele dopadu, výsledku a výstupu podle článku 7 návrhu nařízení k SZP pro specifický cíl Podpora životaschopného zemědělského příjmu a odolnosti na celém území EU na podporu zajištění potravin (stav k 25. 6. 2019)

1. Ukazatele dopadu

I.2 Snižování nerovnosti příjmů: vývoj zemědělských příjmů v porovnání s národním hospodářstvím

I.3 Omezování kolísavosti příjmů zemědělských podniků: vývoj zemědělských příjmů

I.4 Podpora příjmů životaschopných zemědělských podniků: vývoj úrovně zemědělských příjmů podle jednotlivých odvětví (v porovnání s průměrem v zemědělství)

I.5 Příspěvek k územní rovnováze: vývoj zemědělských příjmů v oblastech s přírodními omezeními (ve srovnání s průměrem)

2. Ukazatele výsledku

R.4 Propojení podpory příjmu s normami a osvědčenými postupy: podíl využívané zemědělské půdy, na niž se vztahuje podpora příjmu a jež podléhá podmíněnosti

R.5 Řízení rizik: podíl zemědělských podniků s nástroji pro řízení rizik v rámci SZP

R.6 Přerozdělování menším zemědělským podnikům: procentní podíl dodatečné podpory na hektar určené způsobilým zemědělským podnikům nedosahujícím průměrné velikosti zemědělského podniku (v porovnání s průměrem)

R.7 Posilování podpory zemědělským podnikům v oblastech se zvláštními potřebami: procentní podíl dodatečné podpory na hektar v oblastech s vyššími potřebami (ve srovnání s průměrem)

3. Ukazatele výstupu

O.3 Počet příjemců podpory poskytované v rámci SZP

O.4 Počet hektarů pro přímou podporu oddělenou od produkce

O.5 Počet příjemců pro přímou podporu oddělenou od produkce

O.11 Počet hektarů, na něž je čerpána doplňková platba na oblast s přírodními omezeními (3 kategorie)

S využitím kontextových indikátorů a dalších datových zdrojů jsme pro výchozí analýzu situace použili následující ukazatele:

I) Analýza příjmů za celé odvětví zemědělství:		
a) Příjmy v ČR a EU	Důchod ² z faktorů na AWU v běžných cenách.	
b) Stabilita příjmů	Vývoj ukazatelů v čase. Důchod z faktorů na AWU, zemědělské pojištění (škodní průběh %), ad-hoc kompenzace zemědělským subjektům z národního rozpočtu.	
c) Mzdová disparita	Disparita mezd a příjmů mezi zemědělstvím a ostatními sektory NH.	
II) Analýza příjmů podle jednotlivých kategorií farem, vymezených podle vztahu k oblastem ANC, výrobního zaměření a velikosti v ha. Aplikované ukazatele:		
Indikátor A	Farm Net Value Added (FNVA, resp. ČPH)/AWU	Celkové zdroje na pokrytí nákladů práce, půdy a kapitálu. Klíčový ukazatel posuzování ekonomické úrovně farem v čase a mezi kategoriemi farem.
Modifikovaná ČPH (M-ČPH)/AWU	(ČPH - pachtovné - úroky)/AWU	Potenciální příjem na AWU (bez uvažování zisku). Klíčový ukazatel pro posuzování úrovně příjmu na AWU (lze i v přepočtu na měsíc, bez sociálního a důchodového pojištění), pro porovnání se mzdami NH apod. (potenciální příjmová parita).
Měsíční mzdy/placené AWU	(Pracovní náklady/najaté AWU - % sociálního a zdravotního pojištění)/12	Skutečné měsíční mzdy pro srovnání se mzdami v NH (mzdová parita).
Provozní přebytek/ha	(M-ČPH - pracovní náklady)/ha	Účetní "zisk"/ha.
Ekonomický zisk/ha	Provozní přebytek - náklady příležitosti vlastní práce (na úrovni pracovních nákladů placených AWU) - náklady příležitosti vlastní půdy (na úrovni pachtovného za najatou půdu)/ha. Náklady příležitosti vlastního kapitálu jsou implicitně obsaženy v bilanci placených a přijatých úroků.	Reálný zisk pro posuzování ekonomického výsledku mezi různými kategoriemi farem (FO x PO).

² Důchod z faktorů může, ale nemusí zahrnovat veřejné podpory. Do ukazatelů důchodu používaných v této analýze jsou podpory zahrnuty, pokud není uvedeno jinak.

Trvalá socio-ekonomická udržitelnost	Provozní přebytek/(náklady příležitosti vlastní práce + náklady příležitosti vlastní půdy)	Hodnota větší než 1 = trvalá udržitelnost; hodnota menší než 1 signalizuje tendenci k možnému odchodu z trhu.
Specifické ukazatele pro účely kvantifikace příjmové disparity v rámci ANC regionů		
- Podíl ANC na provozních dotacích		
- Podíl ANC na čisté přidané hodnotě		
- Nákladovost produkce (Kč nákladů na 1 Kč produkce)		
- Podíl farem se zápornou ČPH v případě odečtení plateb ANC na celkovém počtu farem a výměře z. p.		

VÝCHOZÍ RÁMEC HODNOCENÍ PŘÍJMOVÉ SITUACE

Situace a problémy v oblasti zemědělských příjmů jsou analyzovány v následujících okruzích:

- I. Analýza příjmů za celé odvětví zemědělství:**
 - a. Úroveň příjmů v zemědělství ČR a její srovnání s ostatními zeměmi EU, za poslední období.
 - b. Stabilita příjmů v zemědělství ČR v časové řadě 2008 – 2017 a vliv dosavadních opatření řízení rizik na tuto stabilitu.
 - c. Porovnání úrovně příjmů v zemědělství s průměrem národního hospodářství (analýza tzv. disparity mezd a příjmů).
- II. Analýza příjmů podle jednotlivých kategorií farem (podniků), vymezených podle i) vztahu k oblastem ANC, ii) výrobního zaměření a iii) velikosti podniku definované podle obhospodařované výměry v ha: analýza úrovně příjmů a její vyváženosti mezi kategoriemi farem.**

Součástí jsou také dílčí projekce vybraných návrhů opatření budoucího vývoje zemědělských příjmů.

Vzhledem k tomu, že není dokončena celková architektura nové SZP, budoucí propočty navržených variant resp. scénářů nejsou prozatím dokončené.

Předmětem této analýzy nejsou explicitně účinky agroenvironmentálně-klimatických opatření a ekologického zemědělství, tedy produkce veřejných statků. Analýza se nezabývá zprostředkovanými účinky strukturálních podpor (investiční atd.) na růst příjmů podniků. Komplexní vyhodnocení rozvoje **ekologického zemědělství** včetně ekonomických a příjmových ukazatelů je součástí analýzy specifického cíle „I – Zlepšování reakce zemědělství na společenské požadavky na potraviny a zdraví a dobrých životních podmínek zvířat“.

Analýzy potřeb jednotlivých komodit (odvětví), na které se v některých částech této zprávy odvoláváme, jsou zpracovány v samostatném souboru jako příloha ke specifickému cíli „B“.

2. STANOVENÍ SKUTEČNÉHO PROBLÉMU, NA KTERÝ MÁ POLITIKA REAGOVAT

a) *Vysoká závislost příjmů podniků na provozních podporách.*

ČR patří mezi země EU s nejvyššími podíly a s mimořádně velkou citlivostí úrovně svých zemědělských příjmů na úrovni provozních podpor. Tato závislost dlouhodobě snižuje orientaci podniků na vyšší podíl příjmů z trhu a schopnost prosazovat se na konkurenčních trzích.

b) *Nerovnoměrné rozdělení příjmů na pracovníka mezi malými, středně velkými a velkými podniky.*

Nižší úroveň příjmů v kategorii malých podniků³, které však mají významnou úlohu zejména v rozvoji venkova a pozitivním vlivu na přírodní zdroje.

c) *Relativně nižší úroveň příjmů (na pracovníka) v podnicích s vyšším podílem ŽV*

Dlouhodobě přetrvává disproporce v dosahovaných příjmech mezi podniky orientovanými na polní výrobu, chov dojnic, skotu (přezvýkavců) a smíšenou výrobu.

d) *Nižší životaschopnost farem hospodařících v ANC regionech*

Životaschopnost farem (prostřednictvím ČPH/AWU) v průměru let 2015-17 byla v horské oblasti a v jiných než horských ANC o 20 % nižší než mimo ANC.

e) *Variabilita podnikových příjmů v důsledku rostoucí četnosti a závažnosti rizik počasí, případně i volatility cen*

Klimatické výkyvy s dopadem do výnosů spolu s fluktuací cen s určitou pravidelností ovlivňují české zemědělce, nicméně v důsledku rostoucího objemu kompenzací vliv těchto fluktuací na příjmy podniků není závažný. Cenové, klimatické případně fyto-sanitární rizika následně ovlivňující příjmy budou v závislosti na klimatických modelech přetrvávat, případně se mohou dále zintenzivnit.

f) *Dlouhodobá disparita mezd mezi zemědělstvím a NH a znevýhodněná pozice zemědělců na trhu práce*

Úroveň mezd je v zemědělství dlouhodobě nižší než v průmyslu či v NH celkem, bez větších meziročních výkyvů. Pohybuje se na úrovni kolem 80 %, i přesto patří spíše k těm nižším v rámci zemí EU.

g) *Omezení podniků v důsledku hospodaření na území, na které se vztahuje speciální legislativní úprava*

Řada zemědělských subjektů obhospodařuje pozemky zasahujících do oblastí Natura 2000 (zejména na trvalých travních porostech). Jedná se o plochy, které jsou z důvodu ochrany

³ Charakteristika a popis „malých“ podniků je uveden v Příloze č. 3.

těchto území legislativou omezeny ve způsobu zemědělského obhospodařování. Natura 2000 představuje soustavu chráněných území evropského významu a je tvořena dvěma typy chráněných území – ptačími oblastmi (PO) a evropsky významnými lokalitami (EVL). EVL jsou až na identifikované lokality či jejich části (ponechávané v tzv. základní ochraně) vyhlášovány jako ZCHÚ, popř. je možné zajistit jejich ochranu smluvně. V ČR bylo v letech 2004–2016 vyhlášeno celkem 41 PO a 1 112 EVL. Soustava dohromady pokrývá 14 % území ČR, což je pod průměrem EU (18 %). Péče o soustavu Natura 2000 je finančně náročná; potřebné finanční prostředky pro obnovu a udržovací péči o travní porosty a druhy na ně vázané jsou odhadovány na cca 813 mil. Kč ročně (*Zdroj: připravovaná aktualizace Prioritního akčního rámce pro soustavu Natura 2000 v ČR*).

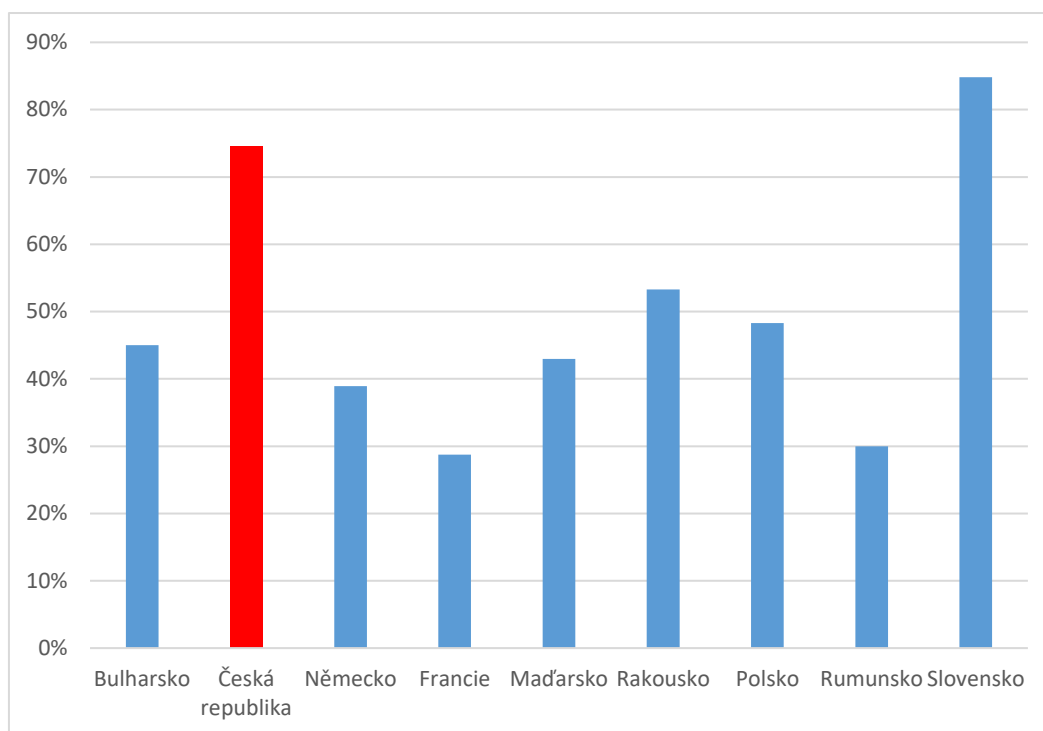
3. MECHANISMUS A PŘÍČINY PROBLÉMŮ

Podpora a stabilita příjmů v zemědělství přesahuje většinu témat řešených v dílčích skupinách – dělených podle specifických cílů. Příčiny výše uvedených problémů v oblasti příjmů tak zahrnují mnoho různých faktorů, které působí na zemědělský příjem buď přímo (např. pokles cen komodit, snížení výnosů), ale také zprostředkovaně (nižší efektivnost dodavatelských sektorů, sdružování a zlepšení pozice v dodavatelsko-odběratelském vztahu). Tudiž řešení uvedených problémů je nutné orientovat na všechny tyto faktory.

a) Vysoká závislost příjmů podniků na provozních podporách

- Relativně vysoká úroveň příjmů odvětví zemědělství je do značné míry dána vysokým podílem provozních podpor v celkové produkci (podle SZÚ 24 % za průměr let 2014-17, ČSÚ, 2018), resp. v důchodu z faktorů (57 % za 2014-17).
- Podle Eurostatu podíl podpor (bez daní) na přidané hodnotě zemědělských podniků činí 77 % v ČR a spolu se Slovenskem výrazně převyšuje hodnotu v okolních zemích – znázorněno v následujícím Graf 1 (Německo 49 %, Rakousko 45 %, Polsko 53 %, Maďarsko 50 %).

Graf 1. Podíl podpor na přidané hodnotě v ČR a vybraných zemích EU (průměr 2014-2016)

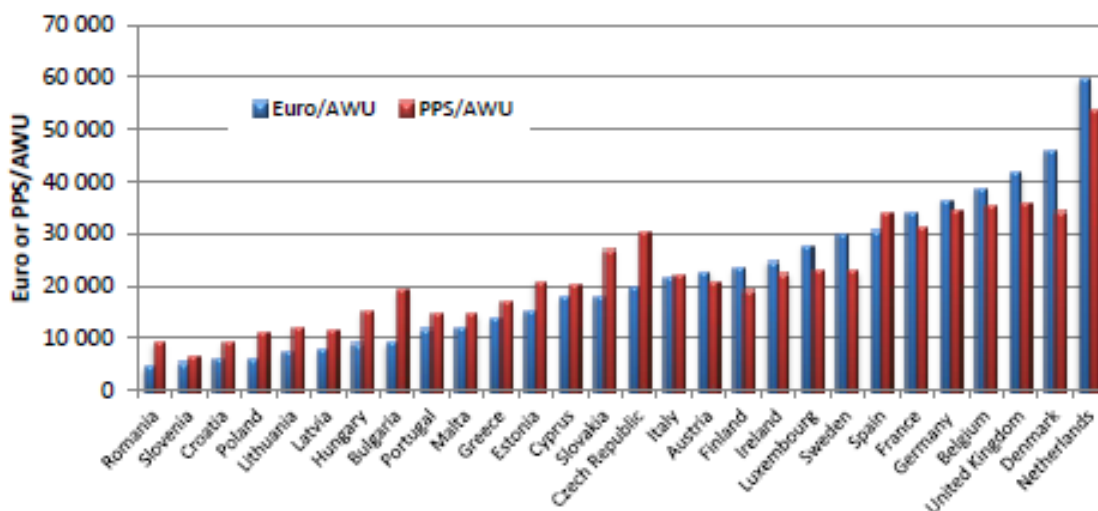

Zdroj: Eurostat, vlastní dopočty

- Závislost příjmů podniků na provozních podporách se mění podle velikosti podniků. Výsledky se však liší podle výrobního zaměření podniků a výrobní oblasti. Na základě dat FADN ČR (průměr 2015-17) se podíl provozních dotací na čisté přidané hodnotě snižuje s rostoucí velikostí podniků v polní výrobě mimo ANC (74 % do 100 ha, 51 % nad 2000 ha), v extenzivním chovu přežvýkavců v horských oblastech ANC (184 % do 100 ha, 141 % 500–1000 ha) a u podniků se smíšenou výrobou v jiné ANC. Naopak závislost příjmů na provozních dotacích a podporách se s rostoucí velikostí podniků zvyšuje u podniků specializovaných na produkci mléka ve všech oblastech ANC.
- Příčiny vysoké závislosti na podporách také zprostředkovaně spočívají v nízké konkurenceschopnosti zpracovatelského průmyslu a současně nastaveném rozsahu a podmínkách podpor nedostatečně motivující internalizovat efekty hospodaření. Dílčí příčiny nedostatečné orientace podniků na trh lze spatřovat v nedostatečné znalosti trhu, zejména pokud se týká jeho specifických segmentů, jako je bio produkce, výrobky se značkou kvality. Využívání poradenských služeb není v této oblasti dostatečné. Současně s tím nejsou poradenské služby dostatečně cílené na specifické marketingové a obchodní dovednosti. Tyto a další faktory jsou předmětem analýzy potřeb pro SC „B“ - *Posílení tržní orientace a zvýšení konkurenceschopnosti, a to i prostřednictvím většího zaměření na výzkum, technologii a digitalizaci.*
- Podle údajů DG AGRI v roce 2017 důchod z faktorů na AWU v běžných cenách (Indikátor A) dosahoval 20 tis. € a převyšoval průměr EU 28 o zhruba 2 tis. €. V přepočtu na paritu kupní síly dosahoval tento ukazatel 30 tis. € (vyšší úroveň byla dosahována jen v 7 vyspělých zemích EU – Španělsko, Francie, Německo, Belgie, Velká Británie, Dánsko a Nizozemí). Naproti tomu, podíl HPH/AWU bez započítání podpor činil 15 tis. €, tedy přibližně 5 tis. € pod průměrem EU-28, viz Graf 2).

- ČR patří také spolu s Irskem, Maďarskem, Slovenskem a Bulharskem k pěti zemí EU s nejvyšším nárůstem Indikátoru A po roce 2010 (index 2017/2010 téměř 150).

Graf 2. Srovnání příjmu ze zemědělství v ČR a EU v běžných cenách a v paritě kupní síly (PPS) na pracovníka

Pozn.: Červený sloupec značí příjem ze zemědělství v paritě kupní síly (PPS/AWU), modrý sloupec v nominální hodnotě (EUR/AWU)

Zdroj: DG AGRI, podle údajů Eurostatu (2017)

b) *Nerovnoměrné rozdělení příjmů na pracovníka mezi malými, středně velkými a velkými podniky⁴*

- Z hlediska velikostních kategorií výrazně nejmenších příjmů dosahují podniky přibližně do 100 ha⁵, které by tak mohly signalizovat možné problémy do budoucnosti (ukazatel trvalé udržitelnosti TU menší než 1). Podniky do 100 ha vykazují výrazně nižší modifikovanou ČPH (tj. bez pachtovného a úroků) a mzdovou úroveň než ostatní velikostní kategorie. Podstatně větší příjmy mají podniky od 100 ha výše, s rostoucí úrovní příjmů s velikostí podniků. Složení příjmu zemědělské domácnosti ve velikosti do 100 ha často významně doplňují jiné nezemědělské a diversifikované příjmy.
- Také hodnota indexu trvalé udržitelnosti ve vztahu ke generovaným **příjmům** (TU⁶) ukazuje na výraznou disproporcii mezi velikostními skupinami: zatímco podniky do 100 ha resp.

⁴ Příjmové ukazatele v členění podle velikosti podniků viz Příloha 1. Podrobný popis strukturálních charakteristik malých podniků je uveden v příloze č. 3. Je nutné pamatovat, že v ČR neexistuje závazný předpis upravující kategorie velikostí podniků.

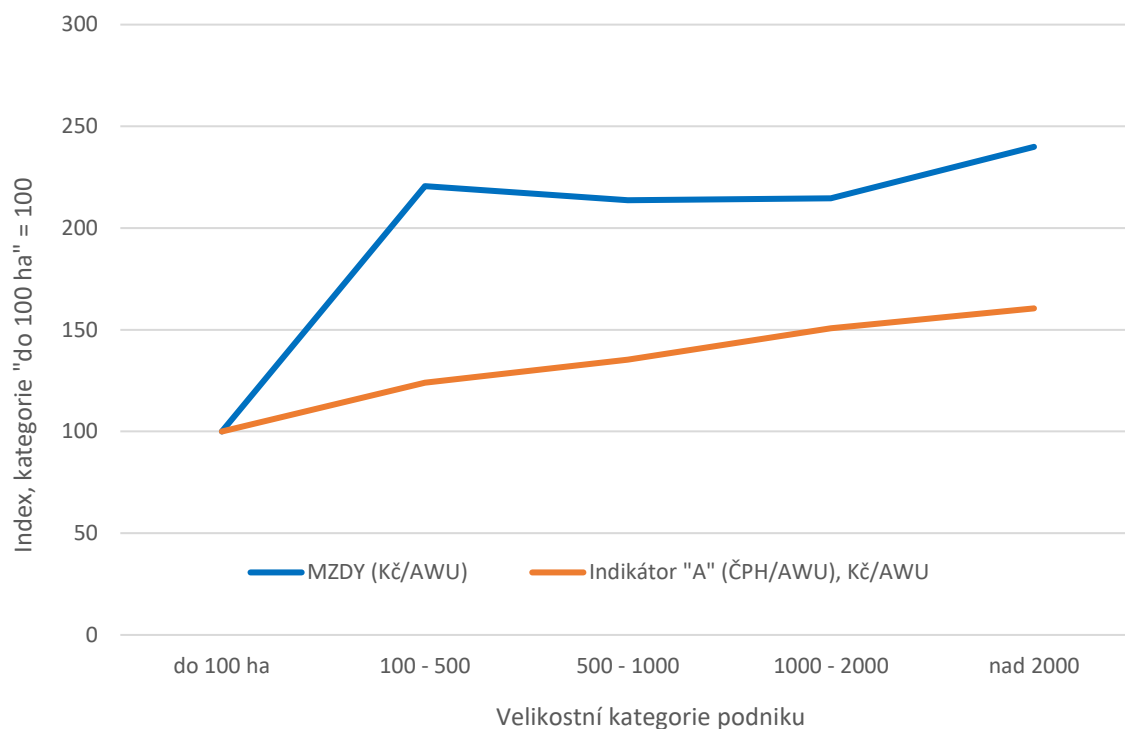
⁵ Je nutné vzít v úvahu, že u malých podniků, převážně individuálních farem, s uplatňováním daňové evidence, mohou být údaje zkreslovány např. nezapočítáváním všech příjmů, nadhodnoceným počtem skutečně alokované práce, daňovými důvody, apod. Pro lepší poznání struktury pracovní síly v podnicích do 100 ha se porovnal počet AWU s počtem pracovníků a bylo zjištěno, že více jak 5 % podniků nedosahuje ani 1 AWU na farmu a více jak 50 % podniků má evidováno více pracovníků, tzn., že část z nich pracují tzv. part-time. Vzhledem k tomu, že se jedná o malé fyzické osoby, jde o spolupracující rodinné příslušníky. Jejich příjem mimo zemědělství se ve FADN nesleduje. Tyto skutečnosti jsou relevantní při diskusi o životaschopnosti těchto farem ve srovnání s kategoriemi farem s větší velikostí.

⁶ Provozní přebytek/(náklady příležitosti vlastní práce + náklady příležitosti vlastní půdy). Hodnota větší než 1 = trvalá udržitelnost; hodnota menší než 1 signalizuje tendenci k možnému odchodu z trhu.

300 ha vykazují hodnotu TU 1,1 resp. 3, podniky nad 1000 a poté nad 2000 ha již 7,1 resp. 8,1.

- Nicméně z pohledu cílů agrární politiky hranici 100 ha nelze posuzovat rigidně; míra (negativní) disparity příjmů se mění ve spolupůsobení i jiných faktorů (specializace, znevýhodněné oblasti, apod.) od mikro podniků až po středně velké podniky (viz odstavec níže pojednávající k ANC). Jak vyplývá z předchozích dvou odstavců, příjmová disparita se v průměru snižuje s rostoucí velikostí podniku.
- Tabulka distribuce půdy ve velikostních kategoriích do 150 ha a nad tuto hranici je uvedena v příloze dokumentu (přílohová Tabulka P 8). Tuto téměř průměrnou velikost zemědělského podniku v ČR lze považovat jako jednu z možností stanovení meze pro potenciální zvýhodnění v rozdělení podpor.
- Pokud ve srovnání s předchozími body uvažujeme pouze podniky ANC a velikostní skupiny odpovídající pásmům pro stanovení degresivity plateb ANC, je zřejmé, že nižší ČPH/AWU vykazuje nejmenší velikostní skupina do 300 ha (Tabulka P 5). Tato skupina zahrnuje především rodinné farmy s převahou neplacené práce (nad 80 % z celkových AWU) a je z hlediska příjmu poměrně vysoce heterogenní. Z pohledu stanovení pásem degresivity nemá smysl uvažovat podrobnější členění, zejména pak v rozdělení nejmenší skupiny do 300 ha. Jak ukázala analýza technické efektivity, nebyl prokázán významný rozdíl mezi vybranými skupinami farem do 300 ha (přílohová Tabulka P 6 a Tabulka P 7 k technické efektivity).
- V kategorii do 100 ha jsou problematické zejména podniky se smíšenou výrobou hospodařící v ostatních oblastech ANC a mimo ANC, podniky s polní výrobou v ostatních oblastech ANC a podniky s extenzivním chovem přežvýkavců, u nichž většinou modifikovaná ČPH (ČPH minus pacht a úroky) nepokryje mzdové náklady.

Graf 3. Vývoj čisté přidané hodnoty a mezd na AWU mezi velikostními kategoriemi podniků (průměr 2015-17)

Zdroj: FADN CZ (ÚZEI)

- Tato skupina podniků je tvořena rodinnými farmami. I přes uvedené ekonomické nevýhody, je potenciál těchto farem důležitý z hlediska trvale udržitelného rozvoje a multifunkčního charakteru zemědělství a rozvoje venkova, na což se zejména a stále více zaměřuje Společná zemědělská politika EU.

V dalším rozvoji podnikatelské struktury na venkově hrají významnou roli také velmi malé podniky (mikro)⁷, u kterých de facto neexistuje komplexní přehled o ekonomické výkonnosti hospodářství:

- Ukazuje se, že obhospodařovaná výměra nad 1 ha je ve spojení s ekologickým nebo jiným pro životní prostředí citlivým způsobem hospodaření a spolu s tím související zvýšenou potřebou lidské práce v mnoha případech dostačující pro zahájení tohoto typu zemědělského podnikání a často je i tato plocha dostatečně velká i jako doplněk jiné venkovské či zemědělské činnosti.
- Produkce odvětví a zejména vstup do odvětví speciálních plodin (např. byliny, květiny, specifické zeleniny, ale také ovocné stromy a keře, vinice apod.) se v počátku realizuje ve velikosti okolo 1 ha či méně s dalším růstem velikosti. Také farmy provozované ve sklenících jakož i chovy hospodářských zvířat jsou organizovány na malých jednotkách a produkcí často koncentrovanou na tzv. tržní niky (specifické části poptávky). To v kombinaci s fungujícími alternativními odbytovými kanály (krátké dodavatelské řetězce, farmářské trhy) vytváří unikátní diversifikovaný trh pro různorodé aktéry a významně obohacující nabídku produktů. Praxe ukazuje, že malé

⁷ V ČR není žádný zákonný předpis vymezující velikosti podniků, nicméně doporučení Komise 2003/361/EC36 vyhodnocuje zařazení podniků do velikostních kategorií mikro, malých, středních a velkých podniků podle uváděných kritérií. FADN stanovuje velikostní kategorie podle standardního příspěvku na úhradu.

vč. velmi malých farem vhodně kombinují další podnikatelské příležitosti – využití obnovitelných zdrojů energie pro skleníky, agroturistiku, pohostinství, či jinou nezemědělskou produkci.

- Vztah malých a mikropodniků vůči využívaným zdrojům je zpravidla pozitivní. Kromě toho menší sady, drobné výsadby, zahrádky, vinice a menší půdní bloky zpestřují krajinu. To se příznivě promítá i do biodiverzity. Zůstávají tak obhospodařovány často plochy, jež by skuteční střední či velcí zemědělci neobhospodařovali pro jejich příliš malou velikost, tvar či nepřístupnost.
- Hodnocení vlivu velikosti podniku na vztah k využívaným zdrojům je v principu více-faktorová úloha. Z parciálních výsledků analýzy struktury plodin na orné půdě (ÚZEI, 2018) nicméně plyne, že velikostní skupina malých podniků pěstuje pestřejší portfolio plodinových skupin – na pokrytí 80 % orné půdy obhospodařované podniky o velikosti od 50 a do 100 ha bylo použito 9 plodinových skupin. Naopak ve skupině největších podniků nad 3000 ha postačilo na pokrytí 80 % obhospodařované orné půdy cca 5 plodinových skupin. Z předchozích výpočtů vychází, že malé podniky sice pěstují málo plodin, avšak v celkovém pohledu tvoří malé podniky pestřejší směsici plodinových skupin. Naopak největší podniky se zaměřují v podstatě na pět nejvýznamnějších plodinových skupin (pšenice ozimá a špalda, řepka ozimá, kukuřice, ječmen jarní a ječmen ozimý), které pokryjí téměř 80 % jimi obhospodařované orné půdy.
- Jak vyplývá z tabulky níže - Tabulka 1, velikost dílů půdních bloků (DPB) roste úměrně velikosti obhospodařované výměry podniků. Zatímco podniky ve velikosti do 10 ha obhospodařují v průměru lehce nad 1 ha, u podniků od 100 do 500 ha činí velikost DPB již 5,82 a podniky nad 3000 ha užívají v průměru 12 ha DPB.

Tabulka 1. Průměrná velikost dílů půdních bloků v závislosti na velikosti podniků v roce 2017

Velikostní kategorie podniku (ha)	Průměrná výměra DPB (ha)
do 50	1,72
50-100	3,40
100-500	5,82
500-1000	8,61
1000-2000	9,83
2000-3000	9,69
nad 3000	11,96

Pozn.: Výměry zahrnují veškerou obhospodařovanou zemědělskou půdu v LPIS (nejsou zahrnuty kultury L,M,B)
Zdroj: LPIS 2017

Distribuce velikostních skupin podniků je také ovlivněna tím, jakým způsobem se započítávají vlastnické a řídicí struktury podniků. Následující box popisuje zařazení zemědělských podniků do skupin při zohlednění majetkové propojenosti.

Box 1. Zařazení zemědělských subjektů do velikostních kategorií – uplatnění principu majetkové propojenosti

Doporučení Komise 2003/361/EC36 vyhodnocuje zařazení podniků do velikostních kategorií mikro, malých, středních a velkých podniků dle uváděných kritérií, přičemž má být zohledněna majetková a řídicí struktura. Ve

výpočtech jsou převzaty principy zohledňování síly majetkových vazeb pro příslušné započtení podílu počtu zaměstnanců, bilance a obratu.

Z celkového souboru příjemců přímých plateb vyplácených v roce 2016 o rozsahu 28 691 subjektů bylo možné na základě dostupných dat identifikovat 274 zemědělských podniků, které v důsledku velikosti podniku jako takového (v 17 případech) nebo v důsledku majetkové propojenosti splňují podmínky velkých podniků (260 subjektů). Velké podniky se podílejí na celkové výměře obhospodařované zemědělské půdy 384 tis. ha, což představuje 10,9 % její celorepublikové výměry dle LPIS a 11,1 % na celkovém počtu VDJ přežvýkavců. Definici malého a středního podniku vyhovuje na základě dostupných údajů 3 386 subjektů (11,7 %) o celkové výměře 2 027 tis. ha z. p. (57,5 %), o celkovém počtu 666 222 VDJ přežvýkavců (61,6 %).

Tabulka. Podíl jednotlivých velikostních kategorií podniků dle Doporučení Komise 2003/361/EC36 na počtu, výměře zemědělské půdě, orné půdě, trvalých travních porostech, počtu VDJ a sumě provozních podpor

Velikost podniků	Počet	Výměra z. p. (ha)	Výměra o. p. (ha)	Výměra TTP (ha)	VDJ přežvýkavci (počet VDJ)	Suma provozních podpor (Kč)
<i>mikro</i>	26 117	1 057 914	610 869	406 658	263 331	8 984 146 831
<i>malý</i>	1 571	1 073 478	760 930	290 127	304 187	8 683 946 591
<i>střední</i>	726	1 007 879	801 905	189 497	393 021	7 948 834 194
<i>MaS podniky</i>	28 414	3 139 270	2 173 704	886 282	960 539	25 616 927 616
<i>velký</i>	277	387 841	298 708	81 434	120 327	2 926 805 107
CELKEM	28 691	3 527 111	2 472 411	967 716	1 080 866	28 543 732 723

1) bez údajů o počtu zaměstnanců, bilanční sumy aktiv a obratu

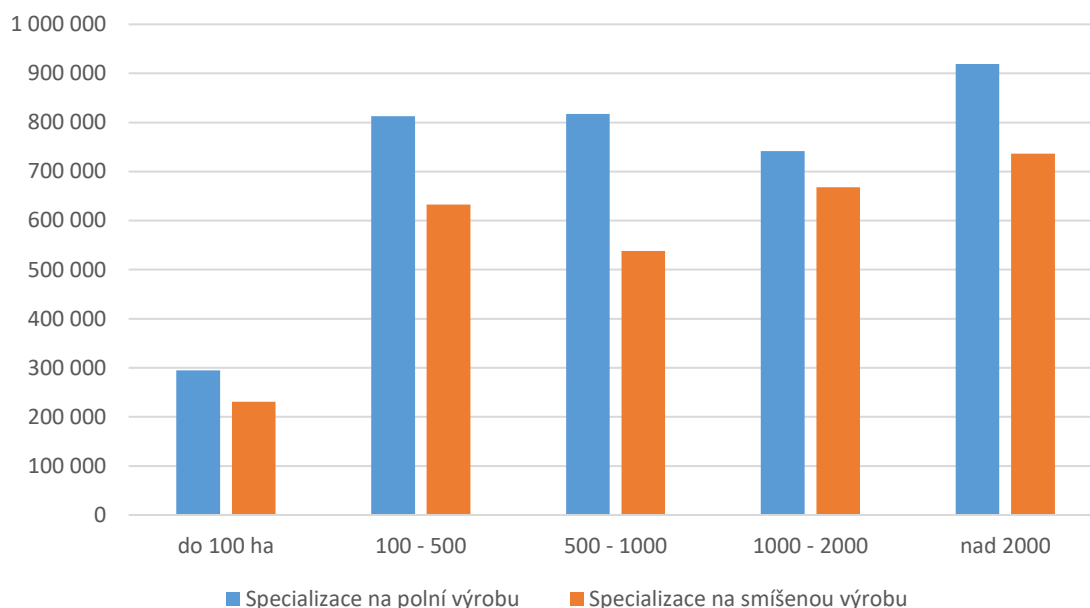
Zdroj: Primární zdroje informací Albertina o účetních závěrkách a majetkových vazbách, SZIF příjemci dotací, ÚZEI vlastní výpočty

c) Relativně nižší úroveň příjmů v podnicích s vyšším podílem ŽV (a produkci organických hnojiv)

- Z hlediska výrobního zaměření výrazně vyšší úrovně příjmů dosahují podniky se zaměřením na polní výrobu (Graf 4), nejmenší úroveň příjmů se pak realizuje převážně v podnicích se zaměřením na produkci mléka. Relativně méně příznivá je také příjmová úroveň ve specializovaných chovech prasat a drůbeže⁸, které jsou na provozních dotacích nejméně závislé. Klíčové jsou provozní dotace a podpory naopak pro podniky s extenzivním chovem přežvýkavců.
- Výrazně vyšší příjem dosahují podniky s převahou rostlinné ve srovnání s orientací na živočišnou výrobu zejména mimo oblasti ANC.

Graf 4. Vývoj čisté přidané hodnoty na AWU mezi velikostními kategoriemi podniků specializující se na polní a smíšenou výrobu v oblastech mimo LFA (průměr 2015-2017)

⁸ Specializované chovy prasat a drůbeže se vyskytují především v produkčně intenzivních oblastech (mimo ANC) a v ostatních oblastech ANC. Tyto podniky hospodaří pouze s minimem zemědělské půdy, a proto nejsou příjemci podpor ANC. Z tohoto důvodu specializace chovu prasat a chovu drůbeže se v ANC analýzách běžně nevyhodnocuje, nebo jsou ukazatele vykazovány na podnik a nikoli v přepočtu na ha z. p.

Zdroj: FADN CZ (ÚZEI)

- Relativně nižší úrovně příjmů dosahují podniky s vyšším podílem ŽV (chovu přežvýkavců), s tendencí jejího dalšího snižování. Nižší úroveň příjmů na AWU je v relaci s vyšší pracovní náročností živočišné výroby v porovnání s polní výrobou.
- Na druhou stranu však živočišná výroba přispívá k zaměstnanosti ve venkovských oblastech a poskytuje organické vstupy do rostlinné výroby. Přesto dochází k nedostatečné nabídce práce v chovech zvířat v důsledku nízké motivace a tím významně omezuje její rozvoj.
- Další implikace pro jednotlivé sektory vyplývají z přílohy k analytické zprávě za specifický cíl „B“ – podpora konkurenceschopnosti – „Analýza problémů, jejich příčin, závažnost problémů a SWOT analýzy za jednotlivé skupiny zemědělských komodit“.
- Velmi vysoká úroveň příjmů v podnicích se zaměřením na polní výrobu, která je dána nejen vysokými provozními podporami a příznivými tržními podmínkami, ale i častým zanedbáváním vztahů ke všem složkám životního prostředí, především ke kvalitě půdy a vodnímu režimu. Zejména v těchto podnicích zpravidla větších velikostních kategorií stoupají rizika dopadů klimatické změny (sucho) a tlaků na jejich trvalé a stále vyšší kompenzace⁹. Dodržování podmínek C-C a ozelenění se však týká podniků všech velikostních kategorií¹⁰.
- Stávající podmínky tzv. ozelenění jsou orientovány na zlepšení jak kvality půdy, tak vodního režimu. Současně s tím také podmínky DZES 5 zaměřené na omezování eroze v podobě restrikce pěstování erozně rizikových plodin v erozně vymezených oblastech.

⁹ Obrovské polní plantáže monokultur jsou charakteristické velmi nízkou biodiverzitou, ale i přesto obvykle umožňují výraznou populační gradaci některých organismů, které poté dokáží při nevhodném zásahu zdecimovat velkou část úrody (Chvojka, T, 2018).

¹⁰ Podniky do 10 ha mají výjimku z podmínek ozelenění a dále podniky v režimu ekologického zemědělství a podniků, u nichž podíl trav pěstovaných na OP (ZP) přesahuje více než 75 % ploch (viz čl. 43 odst. 11, čl. 44 odst. 3 a čl. 45 odst. 4 nařízení č. 1307/2013).

Účinky těchto opatření ke zmírnění degračních procesů jsou předmětem rozboru skupiny „Přírodní zdroje“ (zde uvádíme pouze krátký výtah):

- Ozelenění přímých plateb zmírňuje dopad problematiky eroze na půdu, zejména jeho podmínka zachování výměry travních porostů.
 - Do problému úbytku organické hmoty zasahuje ozelenění, zejména podmínky zachování travních porostů a diverzifikace.
- Závěr Evropského účetního dvora, který přezkoumával účinnost nastavení podmínek ozelenění v zemích EU, poukázal na nízkou účinnost nastavených podmínek: Ekologizace zůstává v zásadě režimem podpory příjmů. Způsob, jak se nyní provádí, pravděpodobně významným způsobem nezvyšuje environmentální a klimatický profil SZP. Zpráva mimo jiné doporučuje, aby zemědělské programy řešící potřeby v oblasti životního prostředí a klimatu zahrnovaly výkonnostní cíle a financování, které bude odrážet vynaložené náklady a ušlé příjmy související s činnostmi, které přesahují základní environmentální scénář (EÚD, 2017).

d) Nižší životaschopnost farem hospodařících v ANC regionech

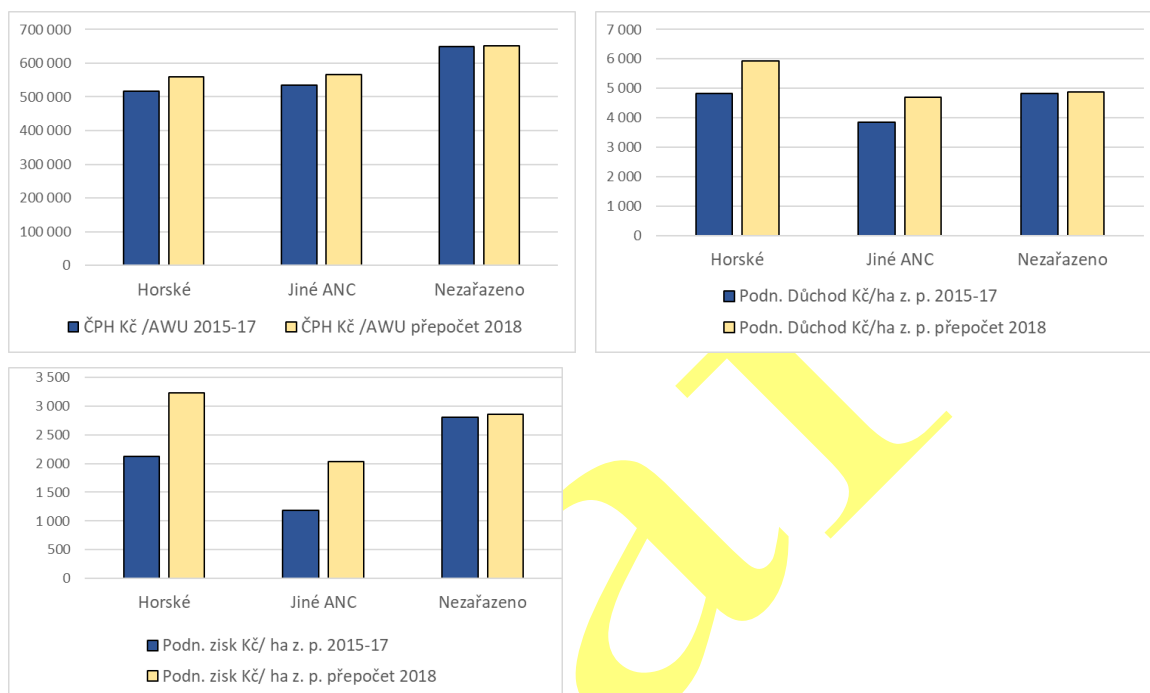
Přetrvává nevyváženost úrovně příjmů mezi podniky mimo ANC a podniky v ANC regionech¹¹. Propočty ze zdrojů FADN ukazují, že by mělo dojít ke zmírnění této nevyváženosti po implementaci nových podmínek plateb v ANC od roku 2018. V hodnocených letech 2015-2017 bylo na platby ANC vyplaceno 2,96 mld. Kč (rok 2015), 2,51 mld. Kč (rok 2016) a 2,23 mld. Kč (rok 2017). Pro rok 2018 se předpokládá vyplacení finančních prostředků ve výši 4,4 mld. Kč (odhad MZe na základě podaných žádostí). Toto zvýšení je směřováno především farmám s chovem přežvýkavců. Z ex-post analýzy FADN dat mj. plyne:

- Podnikatelský důchod v průměru let 2015-17 byl v horské oblasti v úrovni oblastí mimo ANC, v jiných o 26 % nižší než mimo ANC.
- Podnikatelský zisk na ha z. p. byl v horské oblasti o 25 % nižší, v jiných než horských o 70 % nižší než mimo ANC.
- V podnicích zařazených v ANC je nákladovost produkce výrazně vyšší oproti podnikům mimo tyto regiony.
- V ANC 2015-17 více než 11 % farem by bez plateb ANC mělo zápornou ČPH (ale i 9 % v N). To představuje v H 4 % v J 2,8 % (v N 1,5 %) užitě z. p. Jednalo se převážně o malé podniky – 16 % podniků do 50 ha a 12 % podniků od 50 do 100 ha z. p. hospodařících v ANC.
- Skupiny reprezentantů za roky 2015-17, zařazené podle ANC od roku 2018 byly hodnoceny v dělení podle hustoty přežvýkavců a koní (podle údajů registru zvířat) na farmy s převahou živočišné výroby – ŽV ($\geq 0,3$ VDJ na ha z. p.) a farmy s převahou rostlinné výroby RV ($<0,3$ VDJ na ha z. p.). Zatímco podle skutečnosti hodnocených let byla životaschopnost měřená ČPH v Kč na AWU u farem RV vyšší než u farem ŽV, při přepočtu na podmínky ANC 2018 se vyrovnala. Podnikatelský důchod v Kč na ha z. p. i podnikatelský zisk v Kč na ha z. p. propočtené pro nové podmínky jsou u farem

¹¹ Viz přílohové tabulky 2, 3. Komparace příjmové situace při původních (2014-16) podmínkách a nového vymezení ANC (od roku 2018) je uvedena v samostatné analýze.

v ANC s převahou živočišné výroby významně vyšší než u farem v ANC s převahou rostlinné výroby. RV.

Graf 5. Příjmové ukazatele podniků podle příslušnosti k ANC při zohlednění modelování plateb roku 2018 na podmínkách průměru roků 2015-17.

Zdroj: výpočty ÚZEI podle údajů FADN

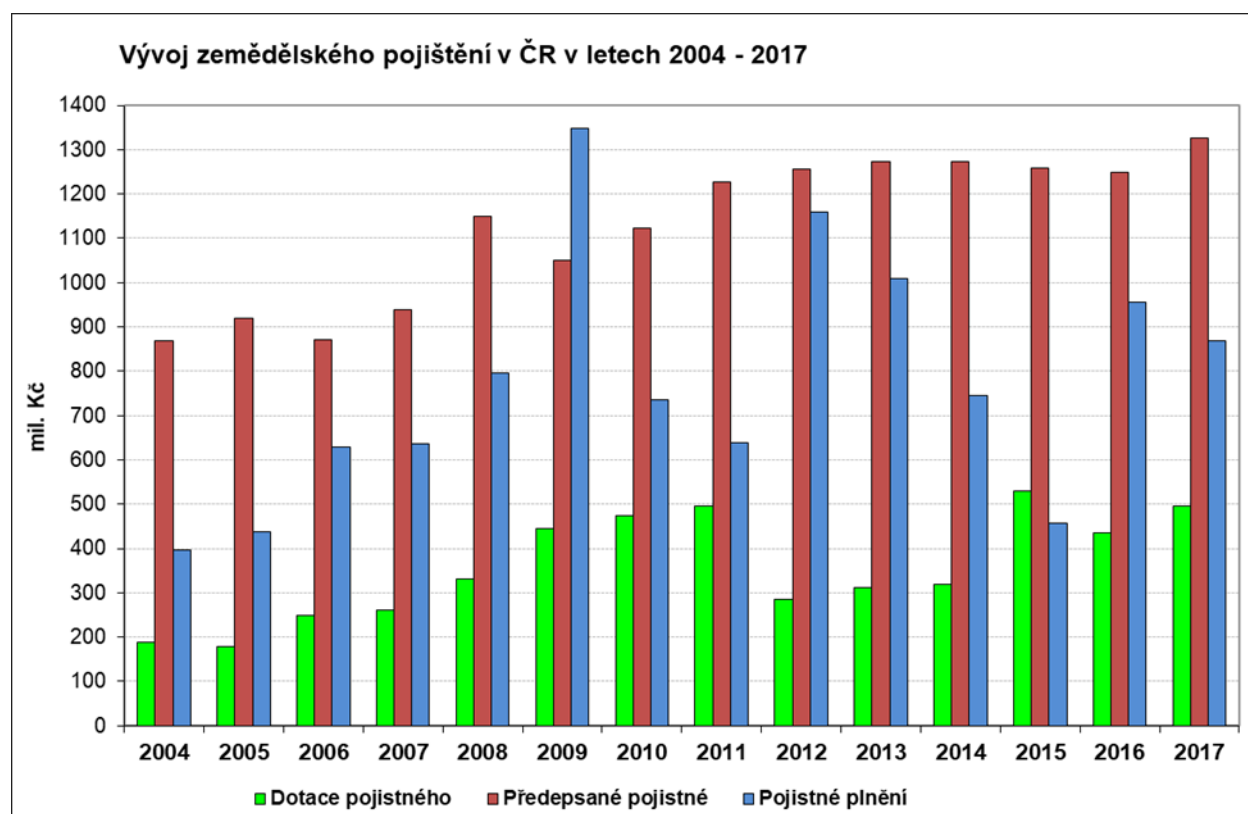
e) Variabilita podnikových příjmů v důsledku rostoucí četnosti a závažnosti rizik počasí, případně i volatility cen

- V období 2008 – 2017 je zřetelná variabilita CZV a v posledním období i variabilita výnosů v důsledku silících dopadů klimatických extrémů. Nicméně meziroční index celkové zemědělské produkce podle výkazu SZÚ nevykazuje od roku 2010 výrazný propad. Z pohledu výrobního zaměření podniků je rizikům počasí přikládán menší význam v živočišné výrobě v porovnání s rostlinnou výrobou. V posledních letech se však změnilo i vnímání rizika počasí v živočišné výrobě s růstem četnosti a závažnosti sucha jako příčiny snížení dostupnosti krmivové základny pro živočišnou výrobu¹². V podnicích s převažující živočišnou výrobou je jako velmi významné vnímáno riziko nálezů a hromadných onemocnění zvířat.
- Škodní průběh pojištění hospodářských zvířat je ve sledovaném období trvale nízký (v průměru 42 %) s menšími výkyvy proti rostlinné výrobě (průměrně 81 %).
- Průměrný škodní průběh za rostlinnou i živočišnou výrobu v období 2001–2017 činil v průměru 70 % s výkyvy od 45 % v roce 2004 do 128 % v roce 2009. V průběhu uvedených

¹²<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kvuli-suchu-muze-klesnout-pocet-hospodarskych-zvirat-nebude-pice/1620485>

let převýšil škodní průběh v rostlinné výrobě 100 % čtyřikrát (2001, 2002, 2009, 2012). Dlouhodobá data o škodním průběhu neukazují na rostoucí příjmové dopady škodního průběhu v důsledku nárůstu kompenzací za pojištěná rizika. Se zohledněním podpor pojištění lze konstatovat, že celkový vliv pojištění plodin a hospodářských zvířat na celkovou příjmovou situaci zemědělství je víceméně neutrální. Celkový vývoj pojištění plodin a hospodářských zvířat včetně dotace pojistného z PGRLF v letech 2004 – 2017 ukazuje následující **Graf 6**.

Graf 6. Vývoj zemědělského pojištění v ČR v letech 2004-2017

Zdroj: PGRLF, ČAP, Agra pojišťovna

- Variabilita v příjmech může být významně ovlivněna narůstajícími nepojistitelnými riziky, především v důsledku sucha.
- Meziroční variabilita příjmů však byla do značné míry tlumena všemi druhy provozních podpor, včetně podpory pojištění a zejména od roku 2014 růstem všech typů kompenzací za vliv počasí (viz i bod ke škodnímu průběhu), za nákazy v RV a ŽV a za pokles CZV (přílohová Tabulka P 11). Ve srovnání s obdobím 2008-13 vzrostly tyto kompenzace v období 2014-17 více než 3,5 krát, provozní podpory o 28 % a podpory pojištění o 10 %. Z tohoto důvodu žádné kategorie zemědělských podniků ve sledovaném období nebyly ohroženy rizikem bankrotu následkem fluktuace výnosů nebo ceny.

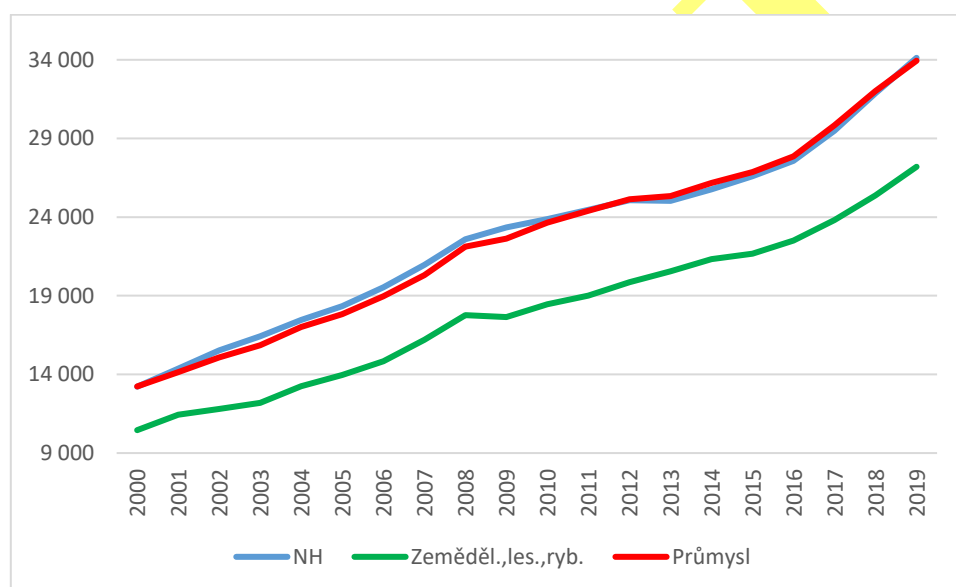
f) Dlouhodobá disparita mezd mezi zemědělstvím a NH a znevýhodněná pozice zemědělců na trhu práce

- Většina pracovníků v zemědělství ČR (téměř 75 %) je odměňována mzdou. Úroveň mezd je v zemědělství dlouhodobě nižší než v průmyslu či v NH celkem, což je částečně způsobeno vyšším podílem méně kvalifikované práce s nižší úrovní odměňování v zemědělství. Mzdy v zemědělství (vč. lesnictví a rybářství) se pohybují v posledních letech

zhruba na úrovni 80 % jak ve srovnání s průmyslem, tak s NH (zaměstnanci v zemědělství přitom odpracují měsíčně nejvyšší počet hodin v rámci všech odvětví NH). V období 2014-19 se mzdová disparita mírně prohloubila.

- Aktuální propočty ÚZEI z dat ČSÚ za rok 2018 ukazují, že by se mzda v odvětví zvedla, a to o 14,9 %, pokud by při nezměněné vzdělanostní struktuře byly jednotlivé kategorie vzdělání odměňovány stejně jako v NH.
- Uvážíme-li však indikativní ukazatel podnikatelského důchodu na neplacené AWU, v roce 2017 činil zhruba 24 tis. € a převyšoval o téměř 10 tis. € průměr EU 28. Vyšší úrovně tohoto ukazatele dosahovaly jen Německo, Francie, Dánsko, Velká Británie, Španělsko a Nizozemí. ČR patřila mezi několik málo zemí EU (v roce 2016 např. Španělsko), kde úroveň tohoto ukazatele (vysoce) převyšovala průměrné mzdy v národním hospodářství. Je třeba upozornit, že tento ukazatel za celé odvětví z důvodu naprosto odlišné podnikatelské struktury zemědělství ČR proti většině zemí EU je nutno posuzovat jako orientační. Více se může uplatnit na podnikové úrovni u kategorií podniků s převahou neplacených AWU (rodinných podniků).

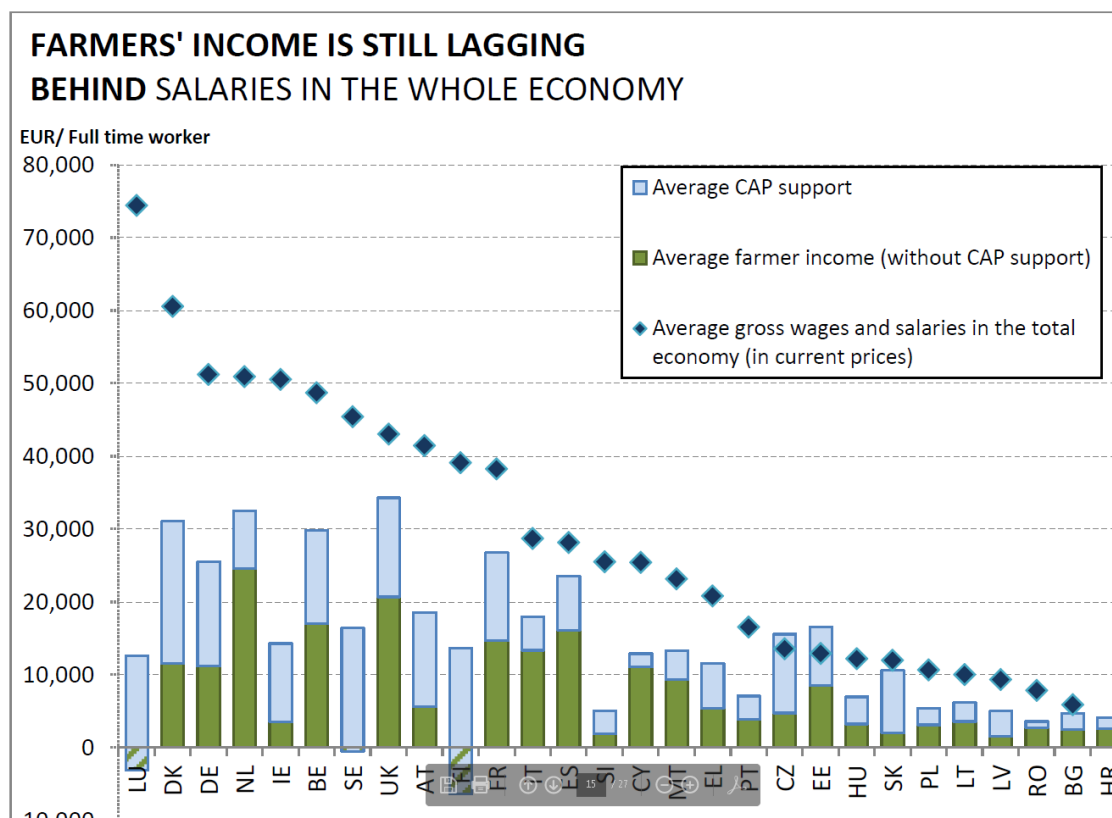
Graf 7. Průměrná hrubá měsíční mzda v Kč (na přepočtené počty)

Zdroj: ČSÚ 2000-2020

- Nižší úroveň mezd vykazují především manažeři a technici zemědělských podniků (tedy pracovníci vzdělaní vysokoškolsky či středoškolsky s maturitou) ve srovnání s průmyslem i NH. Ostatní profesní skupiny (obecně s nižší úrovní vzdělání) jsou již podstatně méně mzdově znevýhodněny.
- Souhrnně lze konstatovat, že úroveň příjmů v českém zemědělství (i se započítáním dotací) je i ve srovnání s ostatními zeměmi EU relativně vysoká a že české zemědělství má značný potenciál pro snižování disparity mezd v rámci národního hospodářství ČR, jak je zřejmé z úrovně ukazatele modifikované ČPH/AWU a z obou Grafu 6 a 7. Graf 7 ilustruje mezinárodní srovnání agrárních příjmů v kontextu průměrné mzdy v národním hospodářství daného státu.

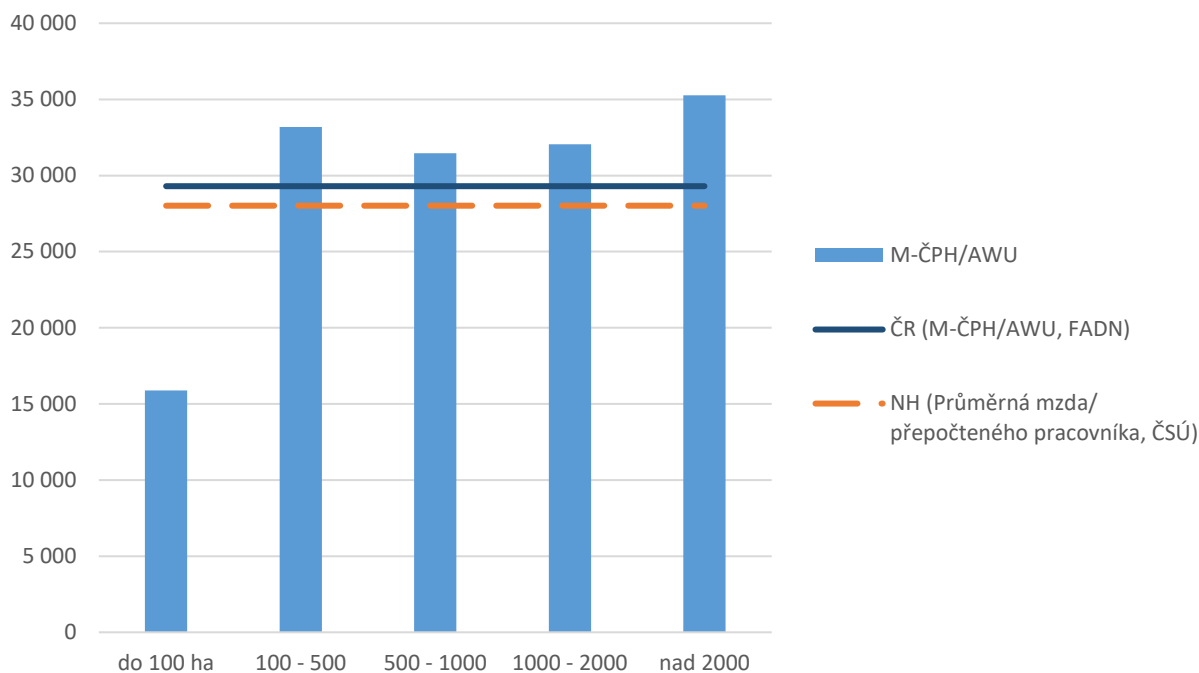
Graf 8. Srovnání zemědělského příjmu a mzdové úrovně NH mezi zeměmi EU

Zdroj: EK, Eurostat

V následujícím grafu je znázorněna průměrná hrubá mzda v zemědělství ve srovnání k celkovému zemědělskému příjmu přepočtenému na jednu plně zaměstnanou pracovní jednotku. Zemědělský příjem zde představuje celkový příjem zemědělců, ze kterého hradí mzdy, zisk případně rozšířenou reprodukci.

Graf 9. Zemědělský příjem na pracovníka (modifikovaná ČPH/AWU) a průměrná mzda v NH na přepočteného pracovníka (průměr 2015-17)

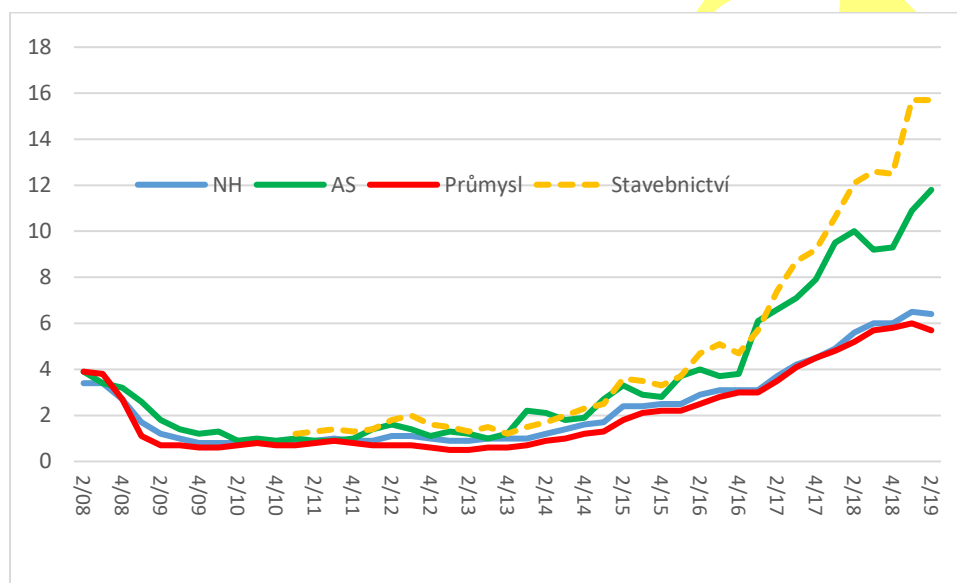
Zdroj: FADN CZ (ÚZEI), ČSÚ

- Znevýhodněná pozice zemědělců na trhu práce a její objektivní příčiny. Výše zmiňovaná disparita mezd v zemědělství spolu s charakterem a specifiky zemědělské práce (podmínky na pracovištích a jejich dopravní dostupnost, rozložení a délka pracovní doby, fyzická náročnost aj.) způsobují, že zemědělské podniky aktuálně nacházejí potřebné pracovníky na trhu práce v ČR podstatně hůře než průmysl a většina dalších odvětví (problém eskaluje v souvislosti s dlouhodobě nepříznivou věkovou strukturou a naléhavostí generační obměny v sektoru). To lze doložit relevantním a spolehlivým statistickým ukazatelem trhu práce, jímž je míra volných pracovních míst (viz graf níže). Z ní se dá spočítat, že v zemědělství aktuálně chybí cca 8 tisíc zaměstnanců. Nahradit je dočasným obsazováním, kumulováním pracovních pozic aj. se zcela nedaří a důsledkem mj. jsou i případy, kdy se např. ani nepodařilo sklídit všechno ovoce v sadech¹³ (jež je přitom podporováno v rámci VCS) apod. Nebudou-li dostatečné prostředky (např. i z důvodu oslabení podpor pro podniky s vyšší zaměstnaností) na výplatu stále se zvedajících mezd, budou pracovně náročné komodity opouštěny, a to se všemi negativními důsledky (vč. environmentálních). Podpory v přepočtu na jednoho pracovníka (AWU) jsou v podnicích specializovaných na ovoce (též vinnou révu, zeleninu, chmel aj.) velmi výrazně nižší, než v podnicích s nižší zaměstnaností, neboť podpory jsou poskytovány dle plošné výměry plodin (v ha), nikoliv na základě počtu pracovníků (AWU). Pro zvládnutí situace v sektoru je klíčové, aby do

¹³ Viz např. informace zde: <https://www.novinky.cz/ekonomika/487291-ovoce-zustava-na-stromech-nejsou-lidi.html>

něho vstupovali v co nejvyšší míře především čerství absolventi zemědělských oborů. Příliv mladých absolventů zemědělských oborů napomůže potřebné generační obměně v zemědělství (což nelze plně tvrdit o případných jiných zájemcích o práci, zejména vyššího věku, sezónních aj.). Důležité je, že tito zde plně uplatní svou kvalifikaci, tj. získané znalosti a dovednosti. K jejich trvalému uplatnění v sektoru přispívá i to, že mezi studenty/absolventy zemědělských oborů je oproti průměru zvýšený podíl těch, jež pocházejí ze „zemědělských rodin“, ve kterých jeden či oba rodiče v zemědělství pracují či podnikají, vlastní zemědělskou půdu aj. a mají o zemědělství zájem.

Graf 9: Míra volných pracovních míst ve čtvrtletích ve vybraných sektorech (AS = agrární sektor)

Zdroj: ČSÚ

g) *Omezení podniků v důsledku hospodaření na území, na které se vztahuje speciální legislativní úprava*

Zemědělské hospodaření je v evropsky významných lokalitách a v ptačích oblastech většinou určitým způsobem omezeno. Žádoucí je takový způsob hospodaření, který negativně neovlivňuje biotopy, respektive chráněné ptačí druhy. Případná omezení se vztahují zejména na aplikaci chemických látek, hnojiv, omezení v termínech seče atd. V některých územích jsou však vyjmenovány činnosti, k jejichž provádění je nutný souhlas orgánu ochrany přírody. Jedná se např. o následující činnosti:

- používání prostředků k hubení hlodavců při zemědělském hospodaření
- letecká aplikace biocidů
- letecká aplikace látek, které mohou změnit chemické vlastnosti půdního prostředí
- hnojení travních porostů kejdou
- činnosti vyvolávající změnu ustálené hladiny podzemní vody

- provádění terénních úprav

Pokud jsou zemědělské subjekty v hospodaření v oblastech Natura 2000 omezeny, pak se jedná nejčastěji o újmu v podobě nemožnosti použití určitého typu hnojiva (nebo zcela zákaz hnojení) nebo o ztrátu hodnoty píce v důsledku posunu termínu seče, náročnější logistiku atd.

Z důvodu značné různorodosti managementů, které vycházejí z rozdílných předmětů ochrany na jednotlivých lokalitách (hmyz, rostlinné druhy), je vhodné kompenzovat zemědělským subjektům alespoň újmu spojenou se zákazem hnojení na trvalých travních porostech.

4. ZÁVAŽNOST A VÝVOJOVÝ TREND PROBLÉMU

Problém vysoké závislosti příjmů na podporách je spojen s rostoucí úrovní zejména provozních podpor do zemědělství po vstupu do EU. Od roku 2004 je nominální úroveň podpor zemědělským podnikům v současnosti téměř čtyřnásobná (2003: 12,2 mld. Kč; 2017: 45,5 mld. Kč; hodnota zemědělské produkce ve stálých cenách vzrostla mezi 2017/2003 o 11 %). Takový trend by byl dlouhodobě rozpočtově neudržitelný.

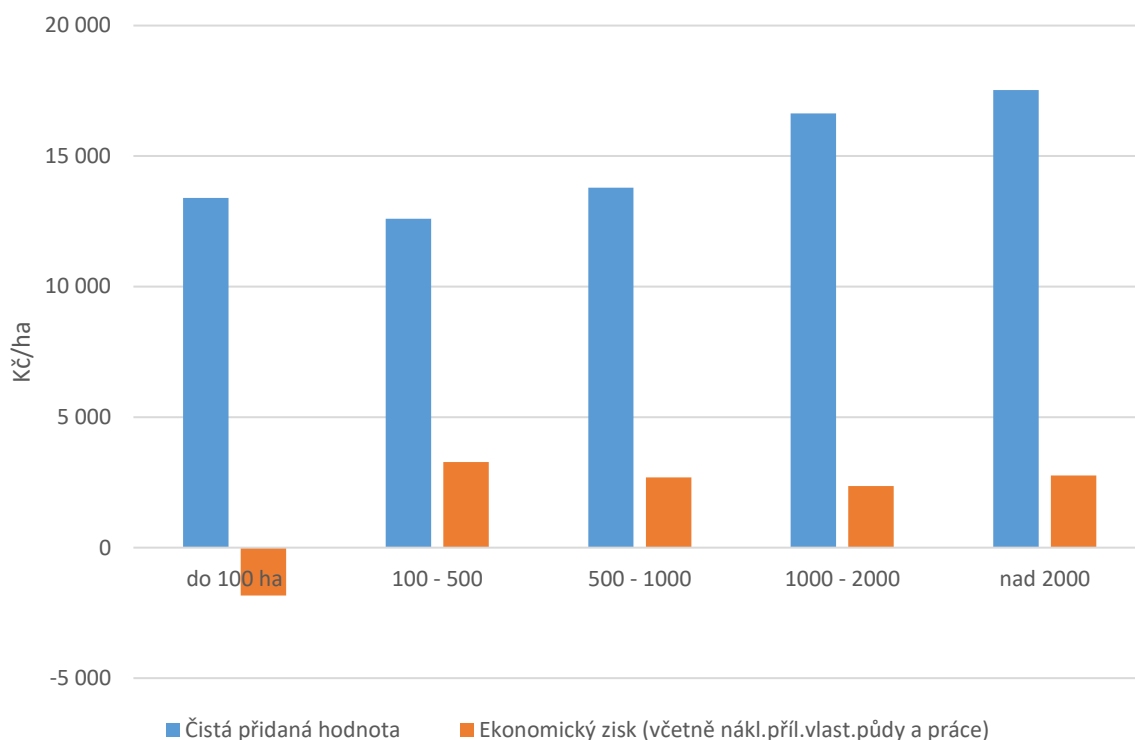
Vysoký podíl orné půdy spojený s polní výrobou s převažujícími 2 – 3 plodinami na velkých plochách, které při slabších environmentálních omezeních generují stále vyšší příjmy příslušné kategorii podniků¹⁴.

Na druhou stranu tendence ke snižování počtu podniků se zaměřením na (relativně méně ziskovou) ŽV.

Disparita mezi skupinou malých, středních a velkých podniků dlouhodobě přetrvává, v rámci přímých plateb nicméně není dosud uplatněn princip výraznější degresivity výplaty s velikostí podniku. Degresivita plateb, která je odvozena od velikosti z. p. podniku v ANC, se uplatňuje v případě ANC podpor.

¹⁴ Prozatím probíhají propočty u podniků s nízkou diversitou pěstovaných plodin.

Graf 10. Ekonomický zisk/ha (zisk minus oportunitní náklady vlastní práce a půdy) a Čistá přidaná hodnota/ha (průměr 2015-2017)

Zdroj: FADN CZ (ÚZEI)

Rozměr rizika zničení zemědělského subjektu v důsledku přírodní katastrofy v českých podmínkách zatím není přesně kvantifikován. V úvahu připadá zejména ztráta ornice v důsledku povodně/přivalového deště nebo nutnost likvidace trvalých kultur (stromů v sadech, vinné révy nebo chmelových rostlin) v případech napadení chorobami nebo škůdci. Orientovat se přitom lze podle výpočtů ze studie *Risk management schemes in EU agriculture – Dealing with risk and volatility (European Commission, 2017)*¹⁵. Ve studii je na základě dat FADN EU odhadnut podíl zemědělských podniků, které by byly postiženy více než 30% ztrátou na zemědělském příjmu počítaném jako rozdíl výnosů a nákladů (*income risk*).

Nejvíce rizikové jsou z tohoto hlediska podniky s převažující polní výrobou, farmy specializované na chov prasat a drůbeže a podniky specializované na produkci ovoce a zeleniny. Naopak relativně nejméně rizikové jsou podniky se smíšenou živočišnou výrobou a podniky s kombinovanou rostlinnou a živočišnou výrobou.

Podle převažujících názorů na důsledky klimatické změny bude pravděpodobně docházet (a již dochází) ke zvýšení četnosti extrémních projevů počasí, např. v podobě teplotních extrémů a nedostatku srážek. Mezi hlavní očekávané důsledky klimatických změn patří (*Podkladová analýza za spec. cíl „D“ - Příspěvek k přizpůsobení se změně klimatu a její zmírnění*): narůstající teploty a klesající výnosy zemědělských plodin, šíření nových chorob, škůdců a plevelů, nepříznivé trendy změny klimatu a vodní bilance půd, riziko vodní eroze a dalších degradačních faktorů, zvyšování teplot a výskyt extrémních srážek. Zvýšení četnosti rizik může do jisté míry zdražit zemědělské pojištění a při zachování současné míry podpory i zvýšit rozpočtové nároky (při zachování nebo zvýšení zájmu o zemědělské pojištění).

Dosud Česká republika měla má jeden z nejnižších podílů zemědělských podniků citlivých na propad příjmů zejména z důvodu specifické faremní struktury, charakterizované

¹⁵ https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/markets-and-prices/market-briefs/pdf/12_en.pdf

dle obhospodařované plochy převažujícími velkými obchodními korporacemi. Totiž riziko zničení více než 30 % zemědělského potenciálu takto postiženého velkého zemědělského podniku lze tedy považovat v ČR za velmi malé. V případě snížení limitů ztráty na 20 % bude však podíl zasažených podniků vyšší, nicméně exaktní komparace nejsou k dispozici. Pokud sečteme náhrady škod od pojišťoven a ad hoc kompenzace škod ze státního rozpočtu, je možné průměrnou roční škodu v zemědělské výrobě vlivem produkčních rizik v období 2001–2017 kvantifikovat ve výši 1,3 mld. Kč což je 1,1 % průměrné hodnoty produkce zemědělského odvětví za uvedené období. Tento trend se dlouhodobě výrazně nemění.

Pokud bude zemědělská politika orientována jako doposud, hrozí následující rizika:

- Ovládnutí českého zemědělství mimořádně velkými podniky s převažujícím zaměřením na environmentálně méně regulovanou polní výrobu, resp. na velmi extenzivní chov přežvýkavců v horských a podhorských podmínkách při současném dalším posilování jejich výhod z rozsahu. Z tabulky 2 vyplývá nízká intenzita chovu přežvýkavců ve všech velikostních kategoriích podniků (v průměru za ČR 0,3 VDJ/ha), vyšší provozní dotace a podpory, než generují podniky vlastní zemědělskou produkcí v horských oblastech a chovu skotu, jakož i rostoucí úroveň příjmového indikátoru ČPH/AWU (indikátor A) s rostoucí velikostí podniku.
- Rostoucí kompenzace podnikům za škody způsobené jak přírodními faktory, tak vlivem výkyvu cen a tím rostoucí tlak na veřejný rozpočet.

Tabulka 2. Strukturální a ekonomické ukazatele podniků podle příslušnosti k ANC, specializace a velikosti (průměr 2015–2017)

Kategorie podniků	průměr. výměra ha	ha o.p.	ha TTP	AWU	VDJ přežv. a koní VDJ/ha	Indikátor A (Kč)	Ekonomický zisk (Kč/ha)	Provozní dotace/ČPH (%)
ne-ANC	205,4	188,8	12,5	5,44	0,17	642 141	2205	59,1
ANC-J	206,7	136,8	69,2	5,37	0,38	592 835	2098	86,1
ANC-H	190,3	49,8	140,1	5,00	0,49	573 756	3084	107,2
polní výroba	188,0	175,9	10,7	3,71	0,05	670 418	1890	62,9
mléko	358,4	216,5	141,8	13,48	0,68	581 978	4770	78,2
ostatní skot	128,8	13,7	114,9	2,83	0,47	528 917	1486	132,4
smíšená výroba	348,4	272,8	73,4	10,04	0,40	612 950	2340	74,4
do 100 ha	35,5	19,1	15,2	1,61	0,30	312 527	-1029	79,8
100-500 ha	220,2	138,8	79,3	4,27	0,24	638 223	3043	82,9
500-1000 ha	729,4	478,2	247,2	15,97	0,28	620 951	2494	79,9
1000-2000 ha	1417,6	1101,7	306,1	37,29	0,35	664 883	3207	74,3
nad 2000	2975,7	2542,2	418,3	74,00	0,33	736 885	3503	69,8
ČR ¹⁾	203,4	145,4	56,0	5,34	0,30	611 047	2317	76,6

¹⁾Poznámka: průměrná výměra podniku podle Eurostatu činí 133ha. Zdroj: FADN CZ (ÚZEI)

Z pohledu legislativního omezení hospodaření zaujímají podle údajů uváděných k roku 2017 (Zpráva o stavu zemědělství za rok 2017) lokality soustavy Natura 2000 celkovou výměru 1 114,8 tis. ha, což představuje 14,1 % veškeré rozlohy ČR. Z toho 703 tis. ha zaujímají ptačí oblasti, v nichž je obhospodařováno 122,2 tis. ha zemědělské půdy. Evropsky významné lokality zaujímají z oblastí Natura 2000 celkem 795 tis. ha, což představuje 104 tis. ha

zemědělské půdy. Oba typy ochrany v rámci lokalit Natura 2000 se mohou vzájemně překrývat. V soustavě Natura 2000 evidováno 189,9 tis. ha z. p. celkem, z toho 140,7 tis. ha TTP.

Rizika ohrožení příjmů v důsledku degradace půd a nevhodných metod hospodaření

Degradační procesy na půdě se v dlouhodobém horizontu projevují ve ztrátách na výnosech a tím i zemědělských příjmech. Vzhledem k tomu, že neexistuje komplexní přehled a ekonomická kvantifikace skutečných degradačních procesů na zemědělských půdách v ČR, uvádíme zde parciální hodnocení ztrát v důsledku dvou procesů: i) utužení půd, ii) eroze půdy. Současně s tím jsou uvedeny výsledky rebonitace cen pozemků, která reálně reflektuje dlouhodobou změnu v kvalitě půdy.

Vyhodnocení ztrát produkce na základě stávajícího utužení půdy je uvedeno v následující tabulce.

Tabulka 3. Ztráty na výnosech plodin v důsledku utužení půdy

Ztráty výnosů v důsledku utužení půdy	Ztráta hlavního produktu tis. Kč	Ztráta vedlejšího produktu tis. Kč	Celkem ztráta utužením v ČR, odhad (tis. Kč)
průměrná ztráta na 1 ha (tis. Kč)	-1,088	-0,130	-1,218
Celkem ztráta na 30% výměry (tis. Kč)	- 744 992	- 89 037	- 834 029
Průměrná ztráta na zbytku orné půdy podle průměrné ztráty (tis. Kč)	- 193 270	- 23 098	- 216 368
Ztráta na zbytku plochy při utužení na 30% výměry (tis. Kč)	- 57 981	- 6 930	- 64 910
Celkem ztráta tis. tis. Kč na celé výměře	- 802 973	- 95 966	- 898 939

Zdroj: ÚZEI Praha

Tabulka je založena na sledování výsledků výnosů zemědělských plodin v závislosti na velikosti utužení půdy, které je komplexním výsledkem změn kvality a kvantity organické hmoty v půdě, technologií zpracování půdy a osevního sledu¹⁶.

Nadlimitní utužení půdy v ČR bylo v době sledování na 27 % půd. Vzhledem k vývoji osevních sledů v zemědělství s majoritním podílem obilovin se lze domnívat, že uvedené utužení se od zkoumané doby zvýšilo. Z tohoto důvodu je uvažované nadlimitní utužení ve výpočtu na 30% půd. Celková přímá roční ztráta produkce při zjištěném průměrném o 1 MPa na základě penetrometrického šetření odporu půdy je stanovena u hlavního produktu ve výši 803 mil. Kč, u vedlejších produktů 96 mil. Kč, celkem ve výši 899 mil. Kč. Vzhledem k dalším

¹⁶ Velikost utužení půdy byla sledována penetrometrickým odporem na cca 500 pozemcích na základě projektu QH72257 v zemědělském provozu spolu s ostatními provozními podklady a údaji o výnosech. Vyhodnocení závislosti výnosů na penetrometrických odporech se nepodařilo statisticky prokázat u všech plodin. U plodin, u kterých se závislost nepodařilo vyhodnotit, byl zvolen průměrný dopad utužení v průměrné výši utužení plodin s prokázaným dopadem. Obdobně byl použit dopočet vlivu utužení na celkovou plochu výměry půdy evidované v LPIS na základě průměrných dosažených hodnot dopadů pro vybrané plodiny.

efektům utužení půdy vzhledem k erozi půdy a kvalitě vod lze odhadnout, že skutečná škoda je vyšší.

Dalším projevem změny kvality půdy kromě utužení je eroze půdy. Eroze půdy mění trvalé produkční parametry půdy dané kódem BPEJ a celkově tak působí ve smyslu snížení produktivity půdy. Přímá kvantifikace erozních změn je součástí předchozí kapitoly.

Poměrně znepokojivým zjištěním je pravidelně se opakující podíl (1/5) půdních bloku zasažených erozní událostí, které jsou v ochranném pásmu vodního zdroje. Protierozní ochrana by měla být chápána a nastavena jako celek opatření, jejichž výsledkem je trvale udržitelný rozvoj zemědělské krajiny, v rámci které jsou chráněny a udržovány i prvky sloužící sekundárně k zemědělské výrobě mající jinou primární funkci, přesto však zapadající do celku tvořící vzájemně se doplňující funkční systém. Z výsledků Monitoringu eroze je však patrná vysoká náchylnost zemědělské krajiny ke vzniku erozních událostí, jejichž následky nejsou vždy jen poškození zemědělského půdního fondu, ale právě i ostatních funkčních součástí krajiny a sídel. Z těchto důvodů je třeba na základě sebraných a kontinuálně sbíraných dat a poznání řešit nastavení protierozní ochrany jak z pohledu ochrany zemědělského půdního a obecné ochrany půdy, ochrany významných objektů, tak i z pohledu nastavení podmínek kontrol podmíněnosti. (Pramen: Monitoring eroze zemědělské půdy. Závěrečná zpráva 2018)

V tabulce níže je příklad erozních událostí evidovaných VÚMOP v roce 2018. Oproti roku 2017 došlo k nárůstu projevů eroze a projev eroze byl mírně vyšší i oproti roku 2016. Podle dosavadní evidence byla největší eroze monitorovaná v roce 2014 na celkové výměře 4 177 ha. Z monitoringu eroze bohužel nevyplývá přímý dopad na změnu BPEJ na pozemcích a změna hloubky půdy.

Tabulka 4. . Vyhodnocení monitoringu eroze v roce 2017 a 2018

Rok	2017			2018			
	Název kraje	počet nahlášených případů	výměra eroze (ha)	počet případů se splavením půdy mimo pozemek	počet nahlášených případů	výměra eroze (ha)	počet případů se splavením půdy mimo pozemek
Hlavní město Praha		0	0,00	0	0	0,00	0
Jihočeský		36	613,02	18	40	608,34	21
Jihomoravský		9	124,41	5	21	318,36	10
Karlovarský		0	0,00	0	2	29,88	1
Královéhradecký		7	58,24	6	5	25,06	1
Liberecký		5	69,29	3	1	77,00	1
Moravskoslezský		9	22,60	4	25	234,74	10
Olomoucký		8	140,47	1	14	258,01	6
Pardubický		10	343,34	4	2	62,57	2
Plzeňský		4	80,41	4	16	436,92	14
Středočeský		15	344,96	9	19	511,10	16
Ústecký		3	52,32	0	0	0,00	0
Kraj Vysočina		55	568,62	34	118	1 494,06	71
Zlínský		1	47,26	0	1	0,48	1
ČR celkem		162	2 464,95	88	264	4 056,52	154

Zdroj: VÚMOP

Jako nepřímý ukazatel lze odvodit z ekonomických výsledků dopad na velikost rozdílu výnosů a nákladů (hrubý roční rentní efekt – HRRE). Systém BPEJ neumožňuje porovnání jedné hlavní půdní jednotky (HPJ) na stejné svažitosti a skeletovitosti s rozdílem hloubky půdy, jedná se vždy o změnu zařazení do HPJ. Přesto lze porovnáním jednotlivých kategorií hloubky půdy přibližně odvodit, že v komplexním vyjádření znamená posun HRRE při zmenšené hloubce o 15 cm v průměru republiky současně se změnou kategorie skeletovitost (bezskeletovitá půda na středně skeletovitá), pokles o cca 2600 Kč/ha. Potom tato kombinace změny hloubky půdy a skeletovitosti představuje roční dopad cca 170 Kč/ha na jeden centimetr hloubky půdy. Při předpokládané době tvorby 1 cm půdy za 100 let potom činí celková škoda v tomto období cca 17 000 Kč/ha. Jeden centimetr hloubky půdy představuje 100 m³ půdy z jednoho hektaru. V případě cca 4 000 ha případů eroze (jako v roce 2018), pokud by se z každého postiženého hektaru půdy odplavil 1 cm půdy, by představovalo celkovou roční škodu cca 68 mil. Kč na produkční schopnosti půdy (bez dalších environmentálních a emisních problémů). Přesný objem splavené půdy z hektaru půdy není v monitoringu eroze sledován. Rebonitace katastrálních území v kapitole 2 vychází z údajů v 60. letech, kdy byl proveden komplexní průzkum půd. Rozdíl v hodnotě půdy tak představuje přibližně padesátileté působení nových podmínek včetně eroze půdy. Při ročním rozsahu 68 mil. Kč představuje tato hodnota za 50 let 3,4 mld. Kč. Tato částka tedy v podstatě koresponduje s úrovní ztráty ceny půdy z kapitoly 2, která udává cenu přibližně 5,5 mld Kč na úrovni aktuální produkční schopnosti půdy. Rozdíl mezi 5,5 a 3,4 mld Kč na úrovni 2,1 mld. Kč může odpovídat změně přiřazení hlavní půdní jednotky (HPJ) na hodnocené půdě a upřesnění měřítka bonitace.

Vyhodnocení změn v kvalitě půdy

Vyhodnocení změny ceny půdy oproti předcházejícímu stavu je provedeno podle podkladů VÚMOP na základě mapování BPEJ v katastrálních územích, kde proběhla v aktuálním roce rebonitace. BPEJ vyjadřuje změny v trvalých hodnotách půdy, které nepodléhají krátkodobým změnám v kvalitě půdy. Jedná se nejvíce o změnu hlavní půdní jednotky (HPJ) a hloubku půdy. Změna klimatického regionu ve výpočtu zahrnuta není, nové ocenění podle nových klimatických poměrů dosud nebylo stanoveno. Cena půdy je sjednocená podle stejné oceňovací vyhlášky a porovnání změn v kvalitě půdy odpovídá pouze změnám na základě zařazení plochy BPEJ na konkrétních parcelách. Na základě tohoto mapování vyplývá, že v každém hodnoceném roce se vyvíjí změna ceny půdy odlišně, avšak převažuje pokles ceny půdy. Průměrné roční procento změny ceny půdy v průměru let 2013 – 2018 je minus 0,9265.

Celkové vyjádření z doby sledování změn ceny půdy je uvedeno v následující tabulce:

Tabulka 5. Roční změny v cenách půdy v důsledku rebonitace

Rok	Procento změny ceny půdy

2013	-3,87
2014	2,25
2015	0,26
2016	-2,8
2017	0,192
2018	-1,591
Celkem průměr	-0,9265

Zdroj:

V celkovém vyjádření na výměru orné půdy v LPIS činí v úřední ceně půdy ztráta kvality půdy 1604 mil. Kč, v případě tržní ceny půdy (při odhadované jednotkové ceně 24 Kč/m²) celkem 5470 mil. Kč, viz tab. *Tabulka 6.*

Tabulka 6. Změna ceny půdy v ČR oproti původnímu stavu z předchozí bonitace půdy

Cena půdy	Kč/m ²	Výměra (ha)	Procento změny ceny půdy	Změna ceny půdy podle evidence LPIS (mil. Kč)
Úřední cena půdy	7,04	2459803,35	-0,9265	-1604,421494
tržní cena půdy	24	2459803,35	-0,9265	-5469,618729

Zdroj:

Detailní tabulka regionálního monitoringu podle Zelených zpráv je uvedena níže (k roku 2018). Z tabulky vyplývá, že změny jsou ve velké míře regionálního charakteru. Zatímco v Jihomoravském, Olomouckém, Zlínském, Moravskoslezském, Pardubickém kraji a Vysočině se jedná v podstatě o soustavný pokles ceny půdy, v ostatních krajích dochází ke kolísavým výsledkům a Plzeňském a Jihočeském kraji k soustavnému nárůstu ceny půdy.

Tabulka 7. Změna ceny půdy na katastrálních územích po rebonitaci provedené v roce 2018

Název kraje	Počet hodnocených katastrálních území	Hodnocená výměra před rebonitací (ha)	Hodnocená výměra po rebonitaci (ha)	Cena půdy před rebonitací (Kč)	Cena půdy po rebonitaci (Kč)	Průměrná cena podle stejné oceňovací vyhlášky	
						před rebonitací (Kč/m ²)	po rebonitaci (Kč/m ²)
Hlavní město Praha	0	0	0	0	0	0,000	0,000
Jihočeský	10	2 995	2 991	138 701 391	145 241 451	4,631	4,856
Jihomoravský	5	2 553	2 533	246 273 642	238 223 145	9,648	9,406
Karlovarský	6	1 559	1 563	73 572 188	83 655 702	4,718	5,351
Královéhradecký	8	2 796	2 797	268 949 148	264 572 834	9,621	9,458
Liberecký	5	1 670	1 670	89 938 598	92 466 735	5,385	5,537
Moravskoslezský	5	3 247	3 248	121 245 331	118 823 050	3,734	3,658
Olomoucký	7	2 262	2 704	255 314 426	263 193 199	11,287	9,734
Pardubický	6	2 074	2 075	131 355 570	137 560 089	6,333	6,628
Plzeňský	9	1 827	1 828	76 083 084	81 329 511	4,165	4,448
Středočeský	8	2 470	2 467	168 168 322	166 120 893	6,809	6,735
Ústecký	13	4 038	4 051	282 919 018	276 323 020	7,006	6,821
Kraj Vysočina	9	3 143	3 134	168 816 032	165 164 687	5,372	5,271
Zlínský	4	3 003	3 001	344 322 109	325 449 299	11,467	10,846
Celkem	95	33 636	34 062	2 365 658 859	2 358 123 615	7,033	6,923

Zdroj: VÚMOP

Dopady změn v kvalitě pozemků do hodnoty pachtovného

Pachtovné za zemědělskou půdu v ČR dlouhodobě roste, v roce 2017 dosáhlo v průměru úrovně nepatrně nad 2 800 Kč/ha (v roce 2018 dosáhlo XY), tj. zhruba 3,9 % úřední základní ceny zemědělské půdy dle BPEJ, přičemž přetrvávají rozdíly mezi výrobními oblastmi. Vyšší tempo růstu pachtovného za zemědělskou půdu, než fyzické osoby zaznamenaly zemědělské obchodní korporace. Přímé platby vázané na plochu dlouhodobě stimulují podniky k nákupu nebo pachtu dodatečné půdy, a současně dochází k poklesu podílu najaté zemědělské půdy, a to z 95 % v roce 1995 na 73 % v roce 2016, jak bylo zjištěno v rámci strukturálního šetření v zemědělství ČSÚ. Vysoký a stále rostoucí podíl nákupů půdy zemědělskými podniky v posledních letech vytváří předpoklad dalšího poklesu podílu propachtované/najaté zemědělské půdy i v dalších letech.

Rovněž v případě pachtovného lze v nejbližších letech předpokládat pokračující růst, a to v souvislosti s obnovováním pachtovních smluv, zájmem o zemědělskou půdu a využívání dotací spojených s obhospodařováním zemědělské půdy a někde i se zájmem o produkci plodin pro využití v bioplynových stanicích. Lze předpokládat, že k vlastníkům půdy se bude přesouvat stále větší podíl zemědělských dotací, což u zemědělců hospodařících na propachtované půdě povede ke zvýšení zájmu o její nákup a ochotě akceptovat její vyšší cenu.

Cena půdy se může projevit v poklesu pachtu z pronajaté půdy. Za tímto účelem byla provedena analýza výše pachtovného v ČR a je stanoveno procento pachtovného fyzických a právnických osob a celkový průměr pro ČR. Data jsou zjištěna ze sledování podniků v síti FADN. Pro každý podnik byla stanovena průměrná hodnota ceny půdy podle oceňovací vyhlášky MF ČR a tato hodnota byla porovnána s dosaženým pachtovním podnikem v letech 2008 - 2018 (Kč/ha), resp. 2016 - 2018 (Kč/ha). Výpočet procenta pachtovného je uveden níže v tabulce, výpočet velikost změny pachtovného je uveden v tabulce (*Tabulka 8*). Uvažované období 2016 – 2018 lépe charakterizuje stávající trend vývoje pachtovného, které bylo zaokrouhleno na 1,4 % z tržní ceny půdy.

Tabulka 8. Odvození výše pachtu na základě cen půdy

Rok	Právnícké osoby		Fyzické osoby		Průměr nájemného v ČR		ÚCZP - průměr	Tržní cena z.p.	Procento právnícké osoby	Procento fyzické osoby	Procento ČR
	Kč/ha	% z ÚCZP	Kč/ha	% z ÚCZP	Kč/ha	% z ÚCZP					
2008	1 121	1,81	1 197	1,93	1 144	1,84	62 100	73 900	1,52	1,62	1,55
2009	1 317	2,12	1 259	2,03	1 299	2,09	62 100	92 800	1,42	1,36	1,40
2010	1 421	2,29	1 272	2,05	1 376	2,22	62 100	80 700	1,76	1,58	1,71
2011	1 473	2,37	1 274	2,05	1 431	2,3	62 300	98 400	1,50	1,29	1,45
2012	1 630	2,62	1 324	2,13	1 570	2,52	62 200	90 200	1,81	1,47	1,74
2013	1 849	2,98	1 484	2,39	1 740	2,81	62 200	119 700	1,54	1,24	1,45
2014	2 219	3,11	1 620	2,27	2 078	2,91	71 420	128 900	1,72	1,26	1,61
2015	2 594	3,63	1 737	2,43	2 395	3,35	71 420	159 000	1,63	1,09	1,51
2016	2 781	3,89	1 949	2,73	2 591	3,63	71 420	193 000	1,44	1,01	1,34
2017	3 027	4,24	2 032	2,85	2 807	3,93	71 420	204 000	1,48	1,00	1,38
2018	3 400	4,76	2 200	3,08	3 000	4,20	71 420	216 000	1,57	1,02	1,39
Průměr pachtovného 2008 - 2018 (Kč/ha)											1,50
Průměr pachtovného 2016 - 2018 (Kč/ha)											1,37

Zdroj: UZEI

Tabulka 9. Kvantifikace změn pachtovného a projekce na podmínky ČR

Tržní cena půdy v průměru ČR 2016	Ztráta kvality půdy	Hodnota pachtovného pro výpočet	Ztráta pachtovného vlivem kvality půdy	Plocha orné půdy	Procento propachtované plochy			Změna pachtovného mil. Kč
					Právnícké osoby	Fyzické osoby	ČR	
Kč	%	%	Kč/ha	ha	ČR	ČR	ČR	ČR
216 000	0,927	1,400	-28,02	2 459 803 ²⁾	82,1	58,4	76,05	
Výměra orné půdy právnických osob ¹⁾				1 856 056				
Výměra orné půdy fyzických osob ¹⁾				636 239				
Celkem ztráta pachtovného u najímané půdy (mil. Kč)								-52,41
Celkem důsledek snížení nákladů příležitosti (mil. Kč)								-16,54

1) Výměra podle ZZ za rok 2018 2) Výměra standardní orné půdy podle LPIS 2018

Výpočet změny pachtovného je stanoven podle procenta propachtované plochy v ČR, ztráty pachtovného v Kč/ha, tržní ceny půdy a odhadnuté výše pachtovného v dalším období ve výši 1,4 % z tržní ceny půdy.

Pokles tržní ceny půdy resp. nájemného se může promítnout rovněž do snížení nákladů na pachtovné v průměru o 16,5 mil. Kč u vlastní orné půdy. Při výpočtu vycházíme z výměry pozemků ve vlastnictví zemědělců ve výměře 24% orné půdy z celkové výměry orné půdy evidované v LPIS.

Predikce možného vývoje tržních cen zemědělských pozemků

Na základě provedeného monitoringu kupních cen zemědělské půdy ve vybraných okresech spolu s vývojem nabídkových cen zemědělské půdy a vyjádření znalců z ČSCOM, jakož i srovnáním vývoje cen zemědělské půdy ve vybraných evropských zemích, lze pro ČR predikovat pokračující nárůst kupních cen zemědělské půdy. Akcelerátorem růstu cen zemědělské půdy jsou i zatím přetrvávající relativně nízké úrokové sazby komerčních bank, a to zejména v případě vkladů, a současně rostoucí úroveň pachtovného.

Vývoj cen půdy i pachtovného by mohla výrazně ovlivnit některými zájmovými skupinami navrhovaná regulace prodeje zemědělské půdy, kdy by měl mít předkupní právo pachtýř (nájemce) pozemku. Pokud by taková úprava byla přes významný odpor stávajících vlastníků půdy a zastánců liberálního trhu přijata, lze předpokládat, že by na jedné straně došlo

k zastavení růstu cen zemědělské půdy při současném snížení nabídky zemědělské půdy na trhu a na druhé straně k další akceleraci růstu pachtovného.

5. **EXISTENCE/NEEXISTENCE MOŽNOSTI EFEKTIVNÍHO ŘEŠENÍ V RÁMCI NÁSTROJŮ SZP, KTERÉ LZE UVAŽOVAT V NOVÝCH NÁVRZÍCH SZP**

Předpokládá-li se, že celkové zdroje na provozní podpory v Pilíři 1 se celkově i ve vztahu k řadě jednotlivých větších podniků po roce 2020 sníží, je nutné orientovat pozornost na vymezení prioritních oblastí. V každém případě by z hlediska problémů neměly poklesnout, či spíše by se měly ještě zvýšit, zdroje na skutečně účinné a všestranněji ve vztahu k životnímu prostředí orientované ekosystémové služby (včetně ekologického zemědělství) a ve vztahu k nim i na odpovídající neproduktivní investice¹⁷.

Problém nerovnoměrných příjmů mezi skupinami podniků je řešitelný:

- a) Vhodnějším přerozdělováním podpor zejména ve prospěch menších podniků (s postupným navyšováním), případně redistributivní příplatky nastavit odstupňovaně podle velikosti podniku a současně pro objektivní vymezení redistribučního mechanismu vedle ukazatele příjmové disparity zakomponovat další ukazatele charakterizující míru, s jakou různé (velikostní) kategorie podniků plní multifunkční cíle hospodaření na půdě a v krajině.
- b) Přerozdělením části podpor na podniky se zaměřením na ŽV a s vazbou na kvalitu orné půdy takovým mechanismem, aby podpora nebyla následně dotčena stropy na přímé platby.
- c) Zpřísněním environmentálních podmínek podpor pro poskytování přímých plateb. Ekoschéματα vhodně propojit na celou „zelenou architekturu“ s využitím synergie z působení jejich efektů.
- d) Také podmínky vyplácení části přímých plateb (ekoschéματα) je možné nastavit tak, aby zprostředkovaně stimulovaly k produkci organické hmoty a tím podpoře rozvoje chovů.
- e) Zkvalitněním poradenství, zejména pro menší podniky, včetně větší orientace podniků na produkci s vyšší přidanou hodnotou prostřednictvím cíleného poradenství.
- f) Snižováním administrativní náročnosti poskytování a kontroly podpor.
- g) Využití maximální přesun z rozpočtu na přímé platby pro posílení podpory pro mladé začínající zemědělce. Ovšem přínos doplňkových přímých plateb ke generační obměně je

¹⁷ S ohledem na předpokládanou ostrou konkurenci mezi oblastmi podpor Pilíře 2 (investice produktivní, neproduktivní, ekosystémové služby, platby ACN, možný Fond nepojistitelných škod či podpory pojištění ad.) při očekávaném poklesu zdrojů tohoto pilíře z toho vyplývá i nezbytnost přesunu např. značné části podpory produktivních investic z grantového režimu do režimu finančních nástrojů, s přenosem podstatné odpovědnosti za návratnost zdrojů na bankovní/finanční sektor.

obtížně měřitelný a stanovitelný. Závěr z analýzy spec. cíle „G“ vyplývá, že v současném programovém období podpořené podniky „mladých zemědělců“ rostou – zvětšují svou obhospodařovanou výměru. Je pravděpodobné, že doplňková podpora příjmu také přispívá k dynamice jejich vývoje. Při porovnání s nepodpořenými podniky je patrné, že nepodpoření mladí zemědělci mají v průměru nižší výměru než podpoření. Avšak nelze učinit jednoznačný závěr o tom, že se nepodpořené podniky vyvíjí méně dynamičtěji, než podniky podpořené, protože průměrná výměra roste u obou kategorií. U podniků mladých začínajících zemědělců je investiční rozvoj omezený. Také zde většinou není možné spoléhat na výhody z velikosti podniku.

- h) V ČR dosud nebylo k řízení příjmových rizik v zemědělství využito Programu rozvoje venkova, ačkoli toto program umožňoval. Zachovat podporu pojištění, nákazový fond, podpora ozdravování polních a speciálních plodin.
- i) Pro péči o přírodní stanoviště na travních porostech jsou dobře nastavené kompetence mezi MZe a MŽP a poměrně dobře připravená škála titulů agroenvironmentálně-klimatických opatření, která lze kombinovat jak s dalšími finančními nástroji SZP (přímé platby, ekologické zemědělství aj.), tak s krajinotvornými programy MŽP. Právě možnost kompenzace újmy za zákaz hnojení na plochách Natura 2000 na zemědělské půdě může přispět k lepší ochraně těchto lokalit.

6. MÍRA STÁVAJÍCÍHO ŘEŠENÍ PROBLÉMU

6.1. Míra řešení ve stávající SZP (úspěšnost/neúspěšnost).

a) **Vysoká závislost příjmů podniků na provozních podporách se stále prohlubuje v důsledku nárůstu provozních podpor (včetně podpor ANC) a to mezi roky 2017 a 2018.**

b) **Nerovnoměrné rozdělení příjmů na pracovníka mezi malými, středně velkými a velkými podniky – částečně řešena degressivitou ANC plateb. "**

ČR ale neuplatňuje dobrovolný model zastropování přímých plateb na podnik.

Kritika EK směřuje k alokaci podpor v zemích EU, kde 20 % největších podniků absorbuje 80 % podpor (skutečnost pro ČR 88,7 %). Lze předpokládat, že souhrnným cílem na úrovni EU bude tento poměr v rámci SZP 2020+ zúžit, k čemuž by měly přispět všechny země EU. Uvedený poměr je pro rozhodování k SZP 2020+ v ČR klíčový, protože předurčuje (žádoucí) změnu v podmínkách rozdělení přímých plateb.

Tabulka P 13 pro ČR vychází z údajů LPIS pro všechny podniky s nenulovou výměrou z. p. a prezentuje dimenzi a význam duální struktury českého zemědělství¹⁸.

Z přílohové tabulky (Tabulka P 13) je zřejmé, že české zemědělství se vyznačuje extrémní duální strukturou, kde 20 % největších podniků (v rozpětí 87 ha – 10 336 ha!) absorbuje v současnosti téměř 90 % podpor Píliře 1. Jak ukazují výpočty, kdybychom přihlédli k dalším provozním podporám a platbám (platby ANC, AEKO+EZ a národní podpory včetně OZE), tento poměr by se ještě více rozšířil především vlivem podpor OZE (BPS). Dualita ještě více vyniká údaji pro podniky s výměrou nad 2000 ha, kde 1 % podniků (celkem 288) absorbuje přes čtvrtinu podpor Píliře 1.

Je však nutno konfrontovat údaje o podporách s údaji o výrobním a zaměstnaneckém významu největších podniků: 20 % největších podniků zajišťuje prakticky veškerou hlavní produkci, chov přežvýkavců a zaměstnanost¹⁹. Také podobná konfrontace pro 1 % největších podniků je v relaci s úrovní podpor. V ukazateli hustoty zvířat není mezi těmito kategoriemi rozdíl).

c) **Relativně nižší úroveň příjmů v podnicích s vyšším podílem ŽV** – částečně řešena uplatněním dobrovolných vázaných podpor na produkci přežvýkavců, částečně řešena zavedením faremních systémů pro účely diferenciací podpor v ANC od roku 2018.

d) **Nižší životaschopnost farem hospodařících v ANC regionech** – řešena směrem k postupnému vyrovnávání rozdílů příjmů mezi ANC regiony.

e) **Variabilita podnikových příjmů v důsledku rostoucí četnosti a závažnosti rizik počasí, případně i volatility cen** – v rámci SZP není prozatím řešeno – viz také Box 2.

Ve stávajícím PRV 2014–20 je problematika řízení rizik v zemědělství řešena v podobě podpory obnovy potenciálu zemědělské produkce poškozeného přírodními katastrofami a katastrofickými událostmi a zavedení vhodných preventivních opatření (čl. 18 Nařízení EP a Rady č. 1305/2013), subvencování pojištění úrody, hospodářských zvířat a plodin (čl. 37), podpory zřízení vzájemných fondů pro nepříznivé klimatické jevy, nákazy zvířat a choroby rostlin, napadení škůdci a ekologické havárie a vyplácení kompenzací vzájemným fondem zemědělcům (čl. 38) a v podobě nástroje ke stabilizaci příjmu (čl. 39). ČR však tato opatření ve stávajícím PRV nevyužívá a řízení rizik řeší na národní úrovni. PRV má v oblasti řízení rizik pro české zemědělské podniky, významně větší než běžné rodinné farmy ve většině států EU, velmi limitovanou roli, protože podmínkou uplatnění opatřeními PRV podporovaných nástrojů byl minimálně 30% výpadek produkce nebo příjmu, resp. zničení produkčního potenciálu jednotlivého podniku. Proto se jevílo účelnější řešit tuto oblast jako doposud prioritně na

¹⁸ Lépe by bylo pracovat s podniky s výměrou od 1 ha výše, což lze provést v další fázi. Nicméně význam informací z této tabulky by se příliš nezměnil. Tabulka je doplněna výstupy zkušebních variant řešení zastropování a redistribuce s využitím modelu – komentář k této části tabulky viz dále.

¹⁹ Uvedená tabulka by však musela být doplněna o údaje významu negativních externalit podniků ve vztahu k životnímu prostředí a rozvoji venkova. Tyto údaje či jiná hodnocení postupně dodávají příslušné PS.

národní úrovni. Riziko vyšších škod přesahujících 30 % průměrné roční produkce celého zemědělského podniku je v ČR velmi nepravděpodobné a ochota sdužit finanční prostředky do vzájemného fondu, jakož i důvěra v jejich spravedlivé rozdělování, je mezi zemědělci nízká. Vzájemný fond není v ČR legislativně definován.

f) **Dlouhodobá disparita mezd mezi zemědělstvím a NH** – SZP intervenuje zprostředkovaně prostřednictvím podpory příjmů podniků, přímo neřeší.

g) **Omezení podniků v důsledku hospodaření na území, na které se vztahuje speciální legislativní úprava**

Podle NV č. 73/2015 o podmínkách poskytování plateb v oblastech Natura 2000 na zemědělské půdě jsou podpory v současnosti poskytovány na zemědělskou půdu s kulturou trvalý travní porost v oblastech Natura 2000, což zahrnuje tzv. ptačí oblasti na území 1. zóny národních parků nebo CHKO, evropsky významné lokality na území 1. zóny národních parků nebo CHKO a oblasti s jinými environmentálními omezeními, kterými jsou území 1. zóny národních parků nebo CHKO, které se nenacházejí na území ptačí oblasti nebo evropsky významné lokality.

Ze žádostí o dotace bylo zjištěno, že k dotačnímu titulu Natura 2000 se přihlásilo 454 podniků, které v roce 2017 požadovaly podporu na 5 504 tis. ha travních porostů a bylo vyplaceno přes 12 mil. Kč.

Tabulka 3 - Údaje ze žádostí o dotace Natura 2000 – počet podniků, výměry a částky požadované a skutečně vyplacené v roce 2017

ROK	Počet podniků	Požadovaná výměra (ha)	Požadovaná částka (mil. Kč)	Vyplacená výměra (ha)	Vyplacená částka (mil. Kč)
2017	454	5 504	12,789	5 457	12,430

Zdroj: LPIS, data ze žádostí, 2017

Míra, kterou platby opatření přispívaly k ochraně hospodaření v oblastech Natura 2000, byla posuzována v kontextu poměru půdy podpořené a celkové zemědělské půdy příjemců. U právnických osob bylo průměrné zastoupení podporovaných ploch v rozsahu 7,8 % celkové rozlohy zemědělské půdy žadatele, u fyzických osob poměr dosahoval 20,5 %. V tomto ohledu se značně lišila důležitost opatření z pohledu jeho účinku ve vztahu k ochraně a zachování hospodaření v těchto oblastech.

Podpora ze SZP pro udržení stavu přírodních a přírodě blízkých stanovišť je významná a metodicky a administrativně poměrně dobře propracovaná. Týká se především druhově bohatých trvalých travních porostů, u nichž kombinace regulatorních nástrojů (DZES)

a dobrovolných plateb SAPS, AEKO, ANC, Natura 2000 na zem. půdě a EZ zajišťuje základní péči včetně zohlednění rozdílnosti stanovišť a cílových druhů (nadstavbové tituly AEKO)

6.2. Míra současného řešení problému jinými politikami

V gesci MZE: Řízení rizik – řešeno je z národních zdrojů podporou pojištění (pouze pojistitelná rizika) a ad-hoc kompenzacemi ztrát podniků v důsledku produkčních a cenových výkyvů²⁰.

Podpory v rámci PGRLF – vedle překlenovacích úvěrů se především podpora týká investičních projektů, které zlepšují konkurenční pozici zemědělců.

Zemědělské pojištění je dlouhodobě udržitelné, pokud bude pro pojišťovny ekonomicky přínosné. K atraktivitě zemědělského pojištění nepochybně přispívá podpora zemědělského pojištění prostřednictvím PGRLF, která na jednu stranu snižuje náklady pojistného pro zemědělce, na druhé straně dochází k prosakování podpor pojistného směrem k pojišťovnám. V případě, že by došlo k výraznému omezení podpory pojistného či jejímu úplnému zrušení, došlo by pravděpodobně ke snížení zájmu zemědělců o pojistné produkty a ke snížení propojištěnosti v zemědělství (zkušenost ze zahraničí). Důsledkem by bylo zmenšení nabídky ze strany pojišťoven, protože by se ze zemědělského pojištění stal okrajový trh, jehož správa by byla pro pojišťovny nákladná (úspory z rozsahu, transakční náklady). Z hlediska státu je podporou pojištění částečně řešena veřejná kompenzace, kdy místo ad hoc kompenzace škod dochází k podpoře strategie zmírnění škod, kterou lze lépe plánovat. Z hlediska podniků se jedná o efektivní nástroj zejména pro malé podniky. Z hlediska rychlosti náhrady škod je možné konstatovat, že pojistné plnění z pojistné smlouvy je výrazně rychlejší než ad hoc kompenzace škody ze státního rozpočtu. Je to způsobeno administrativní náročností a procesy potřebnými k uvolnění prostředků z veřejných rozpočtů. Ad hoc kompenzace škod je proto vyplácena i v roce následujícím po realizaci škody. Bylo zjištěno, že účinnost pojištění rostlinné výroby je v malých podnicích se specializovanou polní výrobou větší než ve skupině největších podniků, a v kombinaci s výsledky hypotézy o míře rizika v závislosti na výměře plodiny v podniku je možné vyslovit doporučení pro podnikovou sféru. Pro malé zemědělské podniky je vhodnější strategií řízení příjmových rizik komerční zemědělské pojištění. Tyto podniky čelí obecně vyššímu riziku variability příjmů a účinnost pojištění snižovat ztrátu v důsledku realizace škody byla prokázána. Malým zemědělským podnikům je možné doporučit také strategii kooperace a kooperace zemědělských podniků, například v podobě zakládání organizací producentů a vzájemných fondů řízení rizik.

Důležité je také upozornit na preventivní programy řízení rizik financované z národních podpor v podobě dotačních programů na podporu ozdravování polních a speciálních plodin a nákazového fondu. Nákazový fond i podpory ozdravování polních a speciálních plodin jsou důležitým pilířem systému řízení rizik v zemědělství v ČR a efektem obou těchto programů je,

²⁰ K těmto kompenzacím zatím neexistuje ex-post vyhodnocení jejich účinků na příjmy podniků.

že dopady rizik chorob rostlin a nález hospodářských zvířat jsou v ČR relativně nízké. V případě, že by bylo možné spolufinancovat tato preventivní opatření v rostlinné a živočišné výrobě z evropských zdrojů, bylo by žádoucí toho využít. V každém případě jsou preventivní opatření velmi významná a obecně účinnější než ex post opatření při realizaci škody, protože zabráňují vzniku a rozšíření závažných fyto-sanitárních a veterinárních rizik.

Box 2. Institucionální zajištění vzájemných fondů rizik

Jaká jsou PRO a PROTI zavedení vzájemného fondu (nepojistitelných) rizik

Při úvahách o možnostech vytvoření nástroje pro stabilizaci příjmu v podobě fondu kompenzujícího pokles příjmu zemědělského podniku v podmínkách ČR lze posuzovat, zda vytvořit takový fond, který by využíval i prostředků z rozpočtu SZP EU, nebo fond případně spolufinancovaný pouze z národních zdrojů. Samozřejmě takový vzájemný fond by teoreticky mohl fungovat i bez podpory z veřejných zdrojů pouze s nashromážděnými prostředky členů a v takovém případě by pravidla rozdělování těchto prostředků byla plně v jeho vlastní kompetenci.

V české legislativě vzájemný fond není obecně upraven. Vzájemný fond kompenzující pokles příjmu zemědělského podniku by pravděpodobně bylo v podmínkách ČR možné založit jako družstvo dle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Výhodou takového fondu ve srovnání s pojišťovnou je možnost úpravy podmínek úhrady ztrát s ohledem na množství disponibilních prostředků fondu. Ovšem v každém případě je třeba zajistit, aby aktivita takového fondu nemohla být považována za pojišťovací činnost a fond nebyl v rozporu se zákonem č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, v němž § 2 mj. stanoví, že tento zákon se dále nevztahuje na činnost pojišťoven vykonávajících svoji činnost na principu vzájemnosti (dále jen "vzájemná pojišťovna"), u kterých se plnění mění podle dostupných zdrojů a které vyžadují, aby každý z jejich členů platil stejný příspěvek.

Další velmi důležitou oblastí by bylo zajištění dostatečného počtu členů z řad zemědělských podniků a podnikatelů. Na tento nezáměr o takovou formu sdružování narazily všechny dosavadní snahy o založení například fondu těžko pojistitelných rizik. Záměr o členství by pravděpodobně měly pouze více než průměrně ohrožené podniky. Takový fond by potom i přes případnou dotaci z veřejných zdrojů nenashromáždil dostatečné množství finančních prostředků. Současně skutečnost dotace z veřejných zdrojů potom znamená, že výplata postiženým členům musí být v souladu s evropským právem tak, aby nemohla být chápána jako narušení konkurenčního prostředí a hospodářské soutěže. Alternativním nástrojem k zajištění potřebné účasti ve fondu by bylo povinné členství, což by ovšem bylo nutné ošetřit zákonem. Nyní je nutné upozornit i na dlouhodobě připravovaný Fond těžko pojistitelných rizik. Při jeho realizaci by potom bylo velmi sporné, zda by zemědělci byli ochotni vstupovat i do dalšího fondu. V této souvislosti by bylo lepší uvažovat již přímo o vzájemném fondu kompenzujícím pokles příjmu zemědělského podniku, který by se vztahoval jak na pokles z důvodu propadu cen komodit, tak z důvodu realizace těžko pojistitelných rizik.

Nedořešená také zůstává hranice propadu příjmu, od které by docházelo k plnění. Pro nástroje řízení rizik využívající podporu z PRV je to aktuálně 30 % z průměru příjmů z minulých tří let (resp. z minulých pěti let s

vyločením minima a maxima). Tato hranice se s ohledem na velikost českých podniků jeví jako velmi vysoká, a i proto nebylo do českého PRV na léta 2014 – 2020 žádné z těchto opatření implementováno.

Alternativou uvedeného fondu by mohlo být i rozšíření nabídky pojistitelných rizik například o zmiňované sucho. To by záleželo nejvíce na úvaze a podnikatelském rozhodnutí jednotlivých soukromých pojišťoven, jak to ukazuje například nabídka Agra pojišťovny, která riziko sucha již zahrnuje, třebaže pouze pro vybrané plodiny a s limitovaným plněním. Zvyšující se účast zemědělců v pojištění a jeho významná podpora z veřejných zdrojů umožňují pojišťovnám takovou nabídku realizovat, jako to ukazuje například případ Rakouska, kde se nabídka pojistitelných rizik Rakouské krupobitní pojišťovny v posledních zhruba dvaceti letech postupně rozšiřovala od dříve jediného krupobití a zahrnuje nově i sucho. V zahraničí (např. Španělsko) fungují i systémy zemědělského pojištění kryjícího širší škálu rizik než v případě Česka a využívající možnosti státního zajištění.

V gesci ostatních resortů: Politika MŽP se vztahem zemědělské půdě, vodě a biodiverzitě. Energetická politika ČR a podpora obnovitelných zdrojů energie. Lokálně specifické podpory z krajských rozpočtů s marginálním účinkem na příjmy farem.

7. DETAILNĚJŠÍ POSOUZENÍ VLIVU PŘEDPISŮ

Stručná analýza efektů na definovaná témata v zemědělství/lesnictví/potravinářství a analýzou vazeb na SZP s vysvětlením možných rozporů, synergií a komplementarit.

Očekávané rozpory: podpora příjmů vs. nastavené podmínky hospodaření na půdě, skladování hnojiv, atd.

Očekávané komplementarity: podpora příjmů a zvýšení účinnosti poradenského systému, podpora příjmů v ANC regionech při současné stimulaci k chovu přežvýkavců včetně pastevectví.

8. PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ SITUACE BEZ ZAVEDENÍ PŘÍSLUŠNÝCH INTERVENČÍ – VARIANTNÍ PROJEKCE

8.1. Simulace pro kategorie podniků v ČR

Tato část představuje dopadovou analýzu modelového návrhu na řešení problémů v oblasti zemědělských příjmů

- Všechny dále uváděné podklady jsou limitovány skutečností, že není známa základní architektura systému, kterou se snaží tyto podklady z pozice příjmů podniků částečně nahradit²¹.

²¹ Předpokládáme další prohloubení analýz, zejména pokud jde o vzájemné vazby a synergie dopadů. Toto je zvláště důležité v PS Příjmy, kde se soustřeďují "toky" prakticky ze všech dalších PS.

- Propočty efektů do příjmů podniků jsou kalkulovány pro kategorie podniků definované podle velikost, příslušnosti k ANC regionům a specializaci. Tyto propočty vychází ze souboru modelů vytvořených pro tyto účely v ÚZEI– specifikace je uvedena v příloze.
- Paralelně s tímto propočtem jsou prováděny samostatné projekce účinku navržených intervencí PP podle návrhů EK a EP.

1. Jaké problémy lze z výsledků kategorií podniků vyvodit?

Souhrn hlavních problémů, které vyplývají z analytických podkladů výše uvedených údajů:

- a) Krajně nevyvážená alokace podpor ve prospěch velkých podniků průmyslového zemědělství (relace „20:90“, resp. „1:25“), které se sice významně podílejí na celkové produkci a zaměstnanosti, avšak ještě s významným podílem na externalitách ze zemědělství.
- b) Příjmová nevyrovnanost mezi základními kategoriemi podniků (měřená ČPH/AWU – indikátorem A), zejména mezi podniky z hlediska jejich vazeb na ANC a výrobní zaměření, s jasnou preferencí podniků mimo ANC a s převahou polní výroby.
- c) I přes nevyrovnanost důchodové situace mezi kategoriemi podniků relativně vysoký a z hlediska národního hospodářství nadprůměrný potenciál ke zvyšování mezd (odměn) za práci v zemědělství, který je však mimořádně citlivý na úroveň provozních podpor podnikům (podíl provozních podpor na produkci i ČPH je jeden z nejvyšších v EU).
- d) Environmentální platby, které dosud nejsou v analýzách vnímány jako platby za produkci veřejného zboží (ale jako „čistý“ doplněk provozních podpor), jsou soustředěny do podniků s vyšším podílem TTP s cíli, kde převažuje ochrana biodiverzity nad (synergicky provázanou) ochranou ostatních složek životního prostředí i mimo TTP.

2. Možnosti řešení uváděných problémů

Ad 1a) Řešení „20:90“, tedy duální struktury českého zemědělství“

Jak na to, bude jeden nejtěžších politických a věcných úkolů, pokud chceme přiblížit strukturu alokace podpor cílům EU. Jak vyplývá z údajů tabulky (Tabulka P 13), dualita je natolik extrémní a rozsáhlá, že radikální jednorázová opatření v zastropování a redistribuci podpor Piliře 1 by skutečně mohla mít velmi negativní produkční a sociální dopady. Ideální by byla možnost uplatnění „měkkého přistání“ (*soft landing*) v průběhu 2021 – 2027, ve kterém by došlo k přiblížení alokace podpor na úroveň kolen „20:70“, resp. „1: pod 20“

V posledních sloupcích uvedené tabulky (Tabulka P 13) jsou simulovány dopady několika variant zastropování a redistribuce- Tyto vycházejí ze současné úrovně obálky přímých plateb a jejího rozdělení na SAPS, mladé, ECO a VCS²², která se bude pravděpodobně snižovat až o 6 %.

Ve sloupci „racionální změna“ jsou zkušebně propočítány dopady varianty, která (v posledních letech přechodného období 2021-27) předpokládá vzorec degresivity a zastropování podle návrhu EK, dále odpočet pouze 25 % pracovních nákladů v normativní výši 420 tis. Kč/AWU a redistribuci do 500 ha u všech podniků do daného limitu podpor. Protože vážený medián v zemědělství ČR se pohybuje v rozmezí 1100 – 1200 ha, je ve variantě „střední změna“ zkušebně uplatněna redistribuce až do 1000 ha²³. Zejména u největších podniků může dojít k významnému zúžení relací ke zbytku ČR až o 10 p. b..

V obou variantách by se navíc mohlo vyšetřit 2,2 – 2,7 mld. Kč k přesunu do Pilíře 2, což by při předpokládaném výrazném snížení zdrojů EU pro II. pilíř (až o 16 %) mohlo vést k např. žádoucímu posílení neproduktivních investic, ekosystémových služeb či pohody zvířat.

Celý systém zastropování a redistribuce, spojený s uplatňováním pracovních nákladů, je ovšem nejen administrativně náročný, ale spojen i s riziky zneužití (např. účelného dělení podniků), nespravedlnosti a kontraproduktivních tlaků na neefektivnost. Za těchto okolností by skutečně stálo za zvážení prosadit řešení ad 2a) v rámci EU pouze s uplatněním redistribuce. Dosažení užšího poměru distribuce podpor ze současných „20:90“ by však vyžadovalo (zatím modelově nezpracované) uplatnění postupně až velmi přísných parametrů (podíl z obálky zdrojů, platba na určitý počet prvních ha), které by zřejmě velké podniky neuspokojovaly.

Každopádně nebude řešení tohoto problému i ve vazbě na problém ad 2b) jednoduché a bude vyžadovat prověření více variant přístupu. Toto řešení uznává princip spravedlivého posuzování každého subjektu; každý podnik, pokud dodržuje zákonné limity (např. SMR apod.) má právo existovat. Alokace podpor by se tak měnila ve prospěch menších podniků při současném požadavku na zvyšování jejich environmentální a sociální funkce.²⁴

Ad 1b) Nevyrovnanost příjmů (ČPH/AWU) mezi kategoriemi podniků

Tento problém nelze řešit jen z pozice Pilíře 1 a tím i ad 2a). Ve hře jsou další provozní podpory, jejichž význam je u řady kategorií podniků větší, než podpory Pilíře 1. Jde tedy o problém komplexní, do kterého musí zasáhnout i výstupy z PS – „Konkurenceschopnost, Přírodní zdroje/Biodiversita,

²² Bude nutné uvažovat o větší orientaci na nadprůměrné podniky u příslušných komodit a s větším důrazem na faremní systémy v chovu přežvýkavců s větším efektem v zaměstnanosti a produkce organické hmoty do půdy (nikoliv např. do BPS).

²³ Uplatnění takovéto varianty musí současně respektovat limity na maximální výši podnikové platby z I. pilíře.

²⁴ V Polsku a Maďarsku se uplatňuje zastropování podpor na úrovni cca 1200 ha již delší dobu a přesto tam existují a prosperují větší podniky.

Ochrana klimatu, Venkov“, jež řeší strukturu Pilíře 2 a další opatření ve vztahu k příjmům s možností uplatnění národních zdrojů.

Byla provedena zkušební projekce varianty zastropování a redistribuce („střední změna“) do současné struktury a výkonnosti zemědělství. Podpory Pilíře 1 jsou provizorně doplněny ostatními provozními podporami a platbami z jiných zdrojů na úrovni, než dojde k jejich upřesnění²⁵. Ukázkou výstupu pro agregované kategorie podniků za rozdíly v podporách (podobně jako u všech základních kategorií podniků) viz následující

a pro rozdíly v ekonomice podniků viz Tabulka P 14.

Nevyrovnanost příjmů lze velmi zjednodušeně měřit např. součtem absolutních hodnot rozdílů ČPH/AWU u jednotlivých základních kategorií podniků od průměru ČR. Zkušební výpočty dopadů provozních podpor po roce 2020 signalizují, že v důsledku zvolené varianty u Pilíře 1 (tj. bez změn v ostatních provozních podporách) může dojít jen k marginálnímu snížení nevyrovnanosti v příjmech mezi základními kategoriemi podniků.

Ad 1c) Vysoká závislost zdrojů příjmů (a odtud i mezd²⁶) na provozních podporách

Je vysoká pravděpodobnost, že celkové zdroje na provozní podpory v Pilíři 1 se celkově i ve vztahu k řadě jednotlivých větších podniků po roce 2020 sníží. V každém případě by z hlediska problémů neměly poklesnout, či spíše by se měly ještě zvýšit, zdroje na skutečně účinné a všestranněji

²⁵ Je nezbytné připomenout, že alokace zdrojů SZP 2020+ na základě všech analytických podkladů se musí souběžně odehrávat za celý sektor, tj. rozdělení mezi Pilíři 1 a 2 a uvnitř pilířů a odtud i k předběžným nárokům na státní rozpočet. Zatím se pozornost soustřeďuje jen na Pilíř 1, což dosud velmi ztěžuje nezbytný komplexní pohled na problematiku příjmů.

²⁶ Mzdy v konečném řešení však závisí na rozhodování na úrovni jednotlivých soukromých podniků, v rámci daného potenciálu

ve vztahu k životnímu prostředí orientované ekosystémové služby (včetně ekologického zemědělství) a ve vztahu k nim i na odpovídající neproduktivní investice²⁷.

Na druhou stranu by předpokládaný pokles provozních podpor měl být vyvážen zdravým tlakem na růst produktivity využití výrobních zdrojů, zejména ve smyslu lepšího využívání nesporných výhod z velikosti podniků²⁸, a účinnější orientací na příjmy z trhu soukromého (ale i veřejného) zboží. To by také předpokládalo (z Pilíře 2 a z dalších zdrojů podporované) vyšší zapojení podniků do různých odbytových organizací, realizace krátkých řetězců apod.

Ad 1d) Environmentální platby

Jejich nastavení je sice řešeno v jiných PS, nutno však je vnímat v synergii s novým nastavením kondicionalit (PPH a DZES) a ECO vrstvy Pilíře 1. Lze předpokládat, že čím větší bude tlak v těchto opatřeních, která mohou vést ke snižování intenzity produkce, tím větší by měla být poptávka podniků po placených ekosystémových službách (a po odpovídajících neproduktivních investicích). To by mělo vytvářet tlak na převod zdrojů z Pilíře 1 do Pilíře 2, resp. na alokaci zdrojů v rámci Pilíře 2 ve prospěch environmentálních plateb za produkci veřejného zboží širšího sortimentu než dosud.

8.2. Semi-projekce dopadů v ANC

V případě ANC podpor by při jejich absenci bylo ekonomicky ohroženo asi 11 % převážně malých farem, což představuje přibližně 3 % z. p. v ANC. Tyto farmy by bez plateb ANC nebyly životaschopné.

Bez plateb ANC by zejména menší farmy v ANC provozující živočišnou výrobu skončily zemědělskou činností. Nahrazeny by byly pravděpodobně velmi extenzivně hospodařícími velkými farmami s minimem živočišné výroby. To by mělo nepříznivý dopad na krajinu i na půdu, především ve vztahu ke snížené produkci organických hnojiv. Bez plateb ANC by se prohloubily rozdíly v ekonomice farem v ANC oproti ostatním farmám. V letech 2015-17 11 % farem by bez plateb ANC vykazovalo zápornou ČPH, to znamená, že by nebyly schopny platit pacht, úroky a mzdy včetně důchodu pro majitele. Tyto farmy obhospodařují 4 % z.p. v ANC-H a 2,8 % z. p. v ANC-O. Jedná se převážně o malé podniky – 16 % podniků do 50 ha a 12 % podniků od 50 do 100 ha z. p. hospodařících v ANC a menší farmy s živočišnou výrobou.

²⁷ Toto je nutné předvídat už ve vztahu k řešení Pilíře 1 a možnostem přesunu zdrojů mezi pilíři. S ohledem na předpokládanou ostrou konkurenci mezi oblastmi podpor Pilíře 2 (investice produktivní, neproduktivní, ekosystémové služby, platby ACN, možný Fond nepojistitelných škod či podpory pojištění ad.) při očekávaném poklesu zdrojů tohoto pilíře z toho vyplývá i nezbytnost přesunu např. značné části podpory produktivních investic z grantového režimu do režimu finančních nástrojů, s přenosem podstatné odpovědnosti za návratnost zdrojů na bankovní/finanční sektor.

²⁸ Produkce na ha z. p. se u menších podniků pohybuje na úrovni 30 tis. Kč (včetně ekosystémových služeb 32 tis. Kč), zatímco u podniků nad 1000 – 2000 ha produkce na 1 ha z. p. převyšuje 45 tis. Kč 46 tis. Kč včetně ekosystémových služeb). Na druhou stranu podíl mezispotřeby na celkové produkci je u všech velikostních kategorií podniků v podstatě velmi podobný (dokonce u malých podniků nejnižší! – vše údaje FADN 2015 - 2017).

Legislativní omezení v oblastech NATURA 2000

Zemědělský podnik musí v daných oblastech hospodařit v souladu s pravidly. Bez kompenzací je riziko opouštění půdy v oblastech NATURA.

9. SWOT ANALÝZA

Hranice pro SWOT analýzu: „Základní vymezení je **sektor zemědělství/lesnictví** daný podniky v sektoru. Do jeho hranic také **patří působení SZP včetně kapacit pro její navrhování a administraci, vedoucí k žádoucím efektům v realitě**. Sektor zahrnuje i velké podniky, které sice nebudou u některých nástrojů v dosahu SZP (např. zastropování PP), ale jsou součástí analýzy situace sektoru, protože jej do velké míry charakterizují“.

Silné stránky

- Dlouhodobě stabilizované příjmy většiny podniků umožňující jejich investiční rozvoj.
- Dostatečná technologická vybavenost většiny podniků pro zvládnání rizik a volatility podmínek.
- Zkušenosti a infrastruktura pro účinné nastavení podmínek kompenzací v rámci ANC.
- Zavedený AKIS schopný připravit a poskytovat cíleně orientovanou poradenskou podporu zaměřenou na využívání podmínek trhu ve vazbě na environmentální podmínky, jakož i zavádění inovací (včetně aplikace precizního zemědělství apod.) pozitivně stimulující růst příjmů.
- Relativně vysoká míra pojištění podniků vůči pojistitelným rizikům.
- Zkušenosti a infrastruktura pro podporu řízení rizik (PGRLF, kompenzace v případě katastrofických událostí, atd.).
- Podniky vnímají diversifikaci příjmů jako jeden z nástrojů stabilizace příjmů.
- Část podniků využívá výhody z rozsahu produkce k posílení příjmů z farem a jejich stabilizaci.

Slabé stránky

- Vysoká závislost příjmů zemědělských podniků na provozních podporách, včetně ad hoc kompenzací.
- Nízký zemědělský příjem nejmenší kategorie podniků (do 100 ha) a celkově jejich nižší životaschopnost.
- Nevyvážená úroveň příjmů mezi podniky mimo ANC a podniky v ANC regionech.
- Nižší úroveň příjmů v podnicích s vyšším podílem ŽV (chovu přežvýkavců).

- Není vytvořen mechanismus pro systémové řešení katastrofických rizik systematického charakteru (sucho, trvalý déšť při sklizni), chybí zkušenosti s fungováním vzájemných fondů, slabá vůle podniků k jejich vytváření.
- Nedostatečné nezávislé poradenství v oblasti řízení zemědělských rizik.
- Orientace zemědělské politiky, která nedostatečně akcentuje při distribuci plateb výhody z velikosti výroby velkých podniků s dopadem do jejich příjmu.
- Problematika poradenství – nedostatečné využívání možností poradenství ke zvýšení příjmů zemědělských podniků.
- Omezení příjmu z hospodaření v důsledku legislativního opatření v oblastech Natura 2000.
- Administrativní náročnost pro získání příjmových podpor s dopadem do režijních nákladů podniků.
-

Příležitosti

- Růst společenské poptávky po přísnějších environmentálních podmínkách zemědělství a po ekosystémových službách a jejich využití pro diverzifikaci příjmů.
- Pokračující relativně nízké riziko meziročního propadu příjmů velkých podniků o více než 20 %, resp. 30 %.
- Technologický pokrok, který může posílit atraktivitu sektoru pro vstup mladší generace (včetně využití potenciálu pro zvýšení příjmů a mezd) při současné úspoře pracovníků.
- Synergický efekt plynoucí z podpory příjmů s efektivně nastavenými kondicionalitami (vč. přímé platby v podobě ekoschémat optimálně rozdělených mezi TTP, ornou půdu a ostatní kulturní).

Hrozby

- Rizika značné volatility cen, počasí a nálezových situací v globalizovaných podmínkách českého zemědělství.
- Růst bariér v zahraničně obchodních vztazích zejména v rámci EU, selhávání principů jednotného trhu EU.
- Nedostatek prostředků a politická neochota financovat ad-hoc výpomoci (kompenzace) ze státního rozpočtu.
- Pokračující dynamický růst mezd v průmyslu, který nebude v relaci s růstem mezd v zemědělství a tím prohlubující se disparita příjmů s následným vlivem na nedostatek kvalifikovaných pracovníků.
- Klimatické změny se zprostředkovaným dopadem do příjmů farem: i) vyšší nároky na investice do „neproduktivních“ investic, ii) extenzifikace výroby s dopadem do výnosů plodin, iii) výskyt a rozsah (nových) chorob a škůdců na rostlinách.
-

10.VYHODNOCENÍ POTŘEB

Pracovní skupina se shodla na následujícím znění potřeb ve vztahu k cíli „Podpora životaschopného zemědělského příjmu a odolnosti“:

Potřeba	Odůvodnění potřeby
Posílit orientaci zemědělců generovat příjem z trhu a současně zvýšit jejich schopnost odolávat rizikům	Zemědělství ČR vykazuje poměrně stabilní, srovnatelný a v posledních letech nadprůměrný příjem ve srovnání s ostatními sektory NH. V roce 2017 důchod z faktorů, hodnocený nejdůležitějším ukazatelem – ČPH na pracovníka v běžných cenách dosahoval 20 tis. EUR a převyšoval průměr EU 28 o zhruba 2 tis. EUR (v přepočtu na paritu kupní síly dosahoval tento ukazatel 30 tis. EUR). Poměr zemědělského příjmu na pracovníka vůči celkové mzdě v NH již dosahuje 150 %. Přes pomalu zvyšující se produktivitu a účinnost využívání zdrojů je zásadní příčinou převážně vysoký podíl provozních podpor na přidané hodnotě (77 %), jehož ukazatel převyšuje většinu států EU. Ve znevýhodněných regionech často objem veřejných podpor převyšuje objem produkce. Rozpočtové úspory a produkční rizika mohou výrazně ohrozit tímto způsobem generované zemědělské příjmy.
Posílit společensky účinnější tvorbu příjmů mezi kategoriemi podniků s přírodním znevýhodněním, velikostí a výrobním zaměřením vzhledem k jejich dlouhodobému společenskému významu	Přetrvává příjmová disparita mezi podniky do 50, 100 resp. nad 100 ha, jako důsledek odlišných technologických, manažerských a tržních strategií. Ty se následně projevují v různém vztahu vůči životnímu prostředí a krajině. Podniky s převahou ŽV vykazují obecně nižší příjmy z trhu, i přes vysokou dosavadní závislost na provozních podporách, podniky specializující se na intenzivní chov přežvýkavců, částečně vepřové a drůbeží příjmově znevýhodněné. Vysoká úroveň příjmů v podnicích se zaměřením na polní výrobu, která je dána vysokými provozními podporami a příznivými tržními podmínkami.
Posílit dlouhodobě udržitelné řízení rizik s ohledem na možný rozsah a dopad tržních a klimatických rizik ²⁹	V ČR dosud nebylo k řízení příjmových rizik v zemědělství využito Programu rozvoje venkova. Podpora pojištění, nákazový fond, podpora ozdravování polních a speciálních plodin a ad-hoc kompenzace škod jsou hrazeny z národního rozpočtu, resp. z výnosů PGRLF a. s. Nástroje 1. pilíře, tedy zejména přímé platby ovlivňují (= stabilizují, resp. vylepšují) příjmovou situaci celého zemědělství i jednotlivých podniků. Nástroje řízení rizik jako podpora pojištění či podpora účasti ve vzájemných fondech pomáhají snižovat volatilitu příjmů zemědělských podniků tím, že podnikům zpřístupněním (zlevněním) pojištění umožňují jeho sjednání a tím případně dorovnat výpadky v důsledku realizace pojištěných rizik. Dynamika a rozsah z národního rozpočtu financovaných ad-hoc kompenzací škod nezakládají jejich dlouhodobou udržitelnost.

²⁹ Potřeba doplněna na základě doporučení z ex-ante hodnocení (říjen 2019).

draft

draft

Reference:

ČSÚ (2017): Souhrnný zemědělský účet, 2014-2017, Český statistický úřad (dostupné zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/zemedelstvi-publikace>)

ČSÚ: Mzdy a náklady práce – Publikace, Český statistický úřad, Praha (dostupné zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/mzdy-a-naklady-prace>)

DG Agri, Unit Farm Economics (2017): Agricultural Farm Income. Brussels, 2017

Evropská komise (2017): COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS - The Future of Food and Farming. Brussels

Evropská komise (2018): REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the Common agricultural policy (CAP Strategic Plans) - Návrh ze dne 1.6.2018. EC Brusel.

Chvojka, T. (2018): Zemědělství a životní prostředí, dostupné on-line zde: <https://www.asz.cz/filemanager/files/file.php?file=394674>

Eurostat (2018): Databáze Evropského statistického úřadu, Lucemburk, (on-line dostupná zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/zemedelstvi-publikace>)

MZe (2018): Výroční zpráva pro přímé platby, Ministerstvo zemědělství ČR (dostupné on-line zde: http://eagri.cz/public/web/file/581728/VZ_PP_2017_final.pdf).

Evropský účetní dvůr (2017): Zvláštní zpráva č. 21/2017 „Ekologizace: komplexnější režim podpory příjmů, dosud bez environmentálních účinků“ (dokument dostupný on-line zde: <https://www.eca.europa.eu/cs/Pages/DocItem.aspx?did=44179>)

ÚZEI (2018), Pokračování ve sledování a hodnocení nastavení podmínek greeningu v ČR v roce 2015-2020 včetně jejich vlivu na životní prostředí a podnikovou ekonomiku, Tematický úkol ÚZEI č. 4113/2018. Praha.

PŘÍLOHY

draft

Verze 8, přijaté změny k 31.12.2019

PŘÍLOHA I

Tabulka P 1. Příjmová situace podniků (na úrovni kategorií podniků), průměr 2015-17³⁰

	Kategorie podniků	ne-LFA, POL	ne-LFA, MLÉ	ne-LFA, PŘEŽ	ne-LFA, SMÍŠ	LFA-O, POL	LFA-O, MLÉ	LFA-O, PŘEŽ	LFA-O, SMÍ	LFA-H, MLÉ	LFA-H-PŘE
do 100 ha	Počet reprezentovaných podniků	2 869	71	226	967	1 414	213	1 587	1 642	122	1 226
	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	295 042	235 456	218 239	230 607	257 209	502 027	275 188	252 805	532 726	273 265
	M-ČPH/AWU (Kč)	14 915	12 778	10 371	12 746	13 299	28 807	14 880	13 728	31 035	14 915
	MZDY/AWU placené (Kč)	15 048	10 638	8 682	19 868	17 833	18 632	18 212	21 034	11 931	28 632
	Účetní zisk (Kč/ha)	7 103	12 506	7 376	10 186	7 657	22 232	7 925	9 050	19 864	8 103
	Ekonomický zisk (Kč/ha)	-1 254	1 170	528	-7 266	-3 775	7 337	-2 590	-6 324	13 203	-8 254
	Ekonomická trvalá udržitelnost	0,8	1,1	1,1	0,6	0,7	1,5	0,8	0,6	3,0	0,8
100-500 ha	Počet reprezentovaných podniků	943			119	580	102	389	225	92	429
	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	812 484			632 647	796 300	629 825	680 312	590 556	526 546	543 286
	M-ČPH/AWU (Kč)	40 047			32 850	38 777	34 693	35 313	29 831	30 186	30 313
	MZDY/AWU placené (Kč)	23 269			19 602	21 376	19 805	20 474	15 867	19 432	18 602
	Účetní zisk (Kč/ha)	6 887			7 673	6 296	10 038	7 584	6 903	8 470	7 038
	Ekonomický zisk (Kč/ha)	3 757			4 137	3 405	6 788	3 299	4 121	6 319	4 037
	Ekonomická trvalá udržitelnost	2,2			2,2	2,2	3,1	1,8	2,5	3,9	2,2
500-1000 ha	Počet reprezentovaných podniků	263			50	95	40	47	128	29	129
	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	817 536			537 876	746 919	434 057	660 849	592 426	479 403	768 536
	M-ČPH/AWU (Kč)	39 665			26 661	35 189	23 048	34 919	30 540	26 702	40 865
	MZDY/AWU placené (Kč)	22 681			21 626	23 993	21 069	24 073	22 789	21 240	22 937
	Účetní zisk (Kč/ha)	5 579			2 986	3 359	1 322	2 953	3 342	3 535	4 742
	Ekonomický zisk (Kč/ha)	4 706			2 493	2 585	1 109	2 598	3 018	3 335	4 129
	Ekonomická trvalá udržitelnost	6,4			6,1	4,3	6,2	8,3	10,3	17,7	6,4
1000-2000 ha	Počet reprezentovaných podniků	175	13		117	35	56		173	27	
	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	741 868	646 481		667 796	753 340	617 938		597 424	601 671	
	M-ČPH/AWU (Kč)	36 052	34 293		33 839	34 462	33 321		31 088	31 447	
	MZDY/AWU placené (Kč)	25 776	26 930		25 805	26 789	24 652		24 966	22 970	
	Účetní zisk (Kč/ha)	3 610	4 540		3 898	1 835	5 318		2 737	5 063	
	Ekonomický zisk (Kč/ha)	2 822	3 917		3 248	1 062	5 026		2 383	4 716	
	Ekonomická trvalá udržitelnost	4,6	7,3		6,0	2,4	18,2		7,7	14,6	
nad 2000 ha	Počet reprezentovaných podniků	40			90				91		
	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	919 455			736 206				660 240		
	M-ČPH/AWU (Kč)	43 556			36 630				33 852		
	MZDY/AWU placené (Kč)	28 833			27 480				25 937		
	Účetní zisk (Kč/ha)	3 712			4 160				3 435		
	Ekonomický zisk (Kč/ha)	2 917			3 377				3 052		
	Ekonomická trvalá udržitelnost	4,7			5,3				9,0		

Zdroj: FADN CZ, vlastní výpočty ÚZEI

Tabulka P 2. Souhrnná tabulka příjmové situace (průměr 2015-2017)

Hlavní kategorie podniků	Počet reprezentovaných podniků	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	M-ČPH/AWU (Kč)	MZDY/AWU placené (Kč)	Účetní zisk (Kč/ha)	Ekonomický zisk (Kč/ha)	Ekonomická trvalá udržitelnost
ne-LFA	7293	641347	31995	25063	5376	2184	1,7
LFA-O	7027	531559	27110	24356	3936	648	1,2
LFA-H	2673	513810	27463	22541	4760	1509	1,5
POL	6523	663038	32217	24498	5070	1745	1,5
MLÉ	801	546569	29507	23201	5517	3438	2,7
PŘEŽ	4128	481459	25369	22390	5357	442	1,1
SMÍ	3989	576258	29240	25302	3320	1282	1,6
do 100	12207	294807	15879	16771	10130	-1833	0,8
100-500	2984	650254	33182	20797	6544	3276	2,0
500-1000	866	629817	31459	22687	3295	2688	5,4
1000-2000	677	632515	32057	25288	2925	2356	5,1
nad 2000	261	707291	35275	26921	3369	2767	5,6
Celkem ČR	16994	576953	29298	24419	4682	1422	1,4

³⁰ Údaje tabulky na bázi průměru FADN 2014-16 je nutno pro menší reprezentativnost podle vybraných kategorií podniků chápat jako orientační/signální.

Zdroj: FADN CZ, vlastní výpočty ÚZEI

Tabulka P 3. Propočty podle typů ANC na průměru let 2015-17

Ukazatel	Horská oblast	Jiné než horské	Nezařazeno
ČPH Kč na AWU	518 283	520 655	646 148
Podnikatelský důchod Kč/ha z. p.	4 858	3 613	4 876
Podnikatelský zisk Kč/ ha z. p.	2 145	861	2 841
Podíl plateb ANC provozních dotací %	16,6	7,3	0,6
Podíl plateb ANC na ČPH %	17,7	6,4	0,4
Nákladovost produkce Kč na 1 Kč nákladů	1,4	1,2	1,1
Podíl farem se zápornou ČPH bez ANC na celkem %	12,2	11,3	9,2
Podíl z. p. farem se zápornou ČPH bez ANC na z. p. celkem %	4,0	2,8	1,5

Zdroj: výpočty ÚZEI podle údajů FADN CZ

Tabulka P 4. Propočty podle typů ANC průměr let 2015-17 na podmínky platné od roku 2018

Ukazatel	Horská oblast	Jiné než horské	Nezařazeno
ČPH Kč na AWU	559 368	567 063	652 014
Podnikatelský důchod Kč/ha z. p.	5 932	4 701	4 882
Podnikatelský zisk Kč/ ha z. p.	3 235	2 035	2 857
Podíl plateb ANC provozních dotací %	22,5	12,9	1,1
Podíl plateb ANC na ČPH	24,0	11,0	0,7
Nákladovost produkce	1,4	1,2	1,1

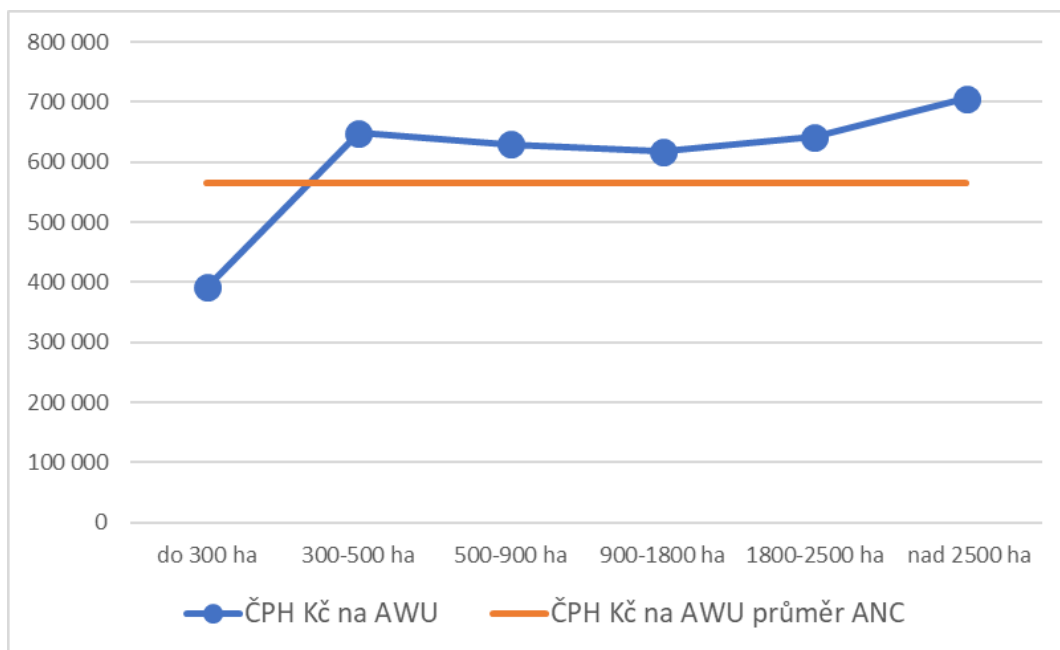
Zdroj: výpočty ÚZEI podle údajů FADN CZ

Tabulka P 5. Základní data FADN 2015-17 v podmínkách ANC od r. 2018

Velikostní skupina	do 300 ha	300-500 ha	500-900 ha	900-1800 ha	1800-2500 ha	nad 2500 ha	ANC průměr
ČPH Kč na AWU	391 701	648 448	629 608	616 896	641 353	705 088	565 082
ČPH bez ANC Kč na AWU	314 690	544 352	525 185	529 923	582 447	640 323	484 158
Podíl plateb ANC provozních dotací %	18,6	16,8	17,9	15,9	11,0	12,1	15,8
Podíl plateb ANC na ČPH %	19,7	16,1	16,6	14,1	9,2	9,2	14,3
Podíl farem se zápornou ČPH bez ANC na celkovém počtu %	12,5	0,0	2,6	1,0	0,0	0,0	10,8
Podíl z. p. farem se zápornou ČPH bez ANC na z. p. celkem %	8,2	0,0	2,1	1,1	0,0	0,0	2,7

Zdroj: FADN CZ, 2015-17, zařazení a platby podle ANC 2018, vlastní výpočty ÚZEI

Graf P 1. ČPH na AWU ve velikostních třídách ve srovnání s průměrem ANC

Zdroj: FADN CZ, 2015-17, zařazení a platby podle ANC 2018, vlastní výpočty ÚZEI

Tabulka P 6. Charakteristiky technické efektivity (TE) podle velikostních skupin podniků v ANC

Velikostní skupina	Průměr TE	Sm. odchylka	Minimum	Maximum	Počet podniků
Do 50 ha	0,8337	0,13081	0,01	0,97	813
50-100 ha	0,8409	0,11409	0,12	0,97	791
100-300 ha	0,8551	0,10119	0,09	0,97	815
300-500 ha	0,8582	0,10408	0,29	0,97	282
500-900 ha	0,8762	0,08402	0,27	0,97	594
900-1800 ha	0,8916	0,05385	0,47	0,97	593
1800-2500 ha	0,8941	0,04186	0,63	0,96	242
Více než 2500 ha	0,8981	0,03495	0,77	0,96	133
Celkem	0,8602	0,10176	0,01	0,97	4263

Zdroj: FADN CZ 2011-2016, vlastní zpracování ÚZEI

Tabulka P 7. P-hodnoty z párového srovnání Mann Whitneyovým testem

Velikostní skup.	do 50 ha	50-100 ha	100-300 ha	300-500 ha	500-900 ha	900-1800 ha	1800-2500 ha	Více než 2500 ha
50-100 ha	0,917	1						
100-300 ha	0,042	0,025	1					
300-500 ha	0,038	0,023	0,487	1				
500-900 ha	0,001	0,001	0,001	0,034	1			
900-1800 ha	0,001	0,001	0,001	0,001	0,016	1		
1800-2500 ha	0,001	0,001	0,001	0,001	0,159	0,591	1	
Více než 2500 ha	0,001	0,001	0,001	0,001	0,077	0,789	0,468	1

Poznámka: Párové srovnání každé velikostní skupiny s každou bylo provedeno pomocí Mann Whitneyova testu,. K rozhodnutí, zda danou dvojici skupin považovat v TE za rozdílné, bylo dále využito Bonferroniho korekce. Ta spočívá v tom, že se hladina významnosti 0,05 vydělí počtem srovnávaných skupin, tj. osmi. Upravená hodnota pak činí 0,00625. Pokud je p-hodnota z tabulky 4 menší než hodnota 0,00625, lze považovat rozdíl za statisticky významný. Naopak, je-li p-hodnota vyšší než 0,00625, je nutno na výsledky pohlížet jako na nerozdílné. Ty jsou také v tabulce 4 zvýrazněny zeleně.

Na základě výsledků testování lze konstatovat, že se zde ukazují dvě až tři skupiny podniků, které lze klasifikovat na základě výsledků analýzy TE. Je zřejmé, že se nepodařil prokázat rozdíl v TE mezi skupinami do 50 ha, 50-100 ha, 100-300 ha a 300-500 ha. Tyto skupiny je nutno z hlediska TE považovat za relativně shodné. Od těchto tří nejmenších skupin se pak již odlišuje skupina 500-900 ha a skupiny větší. Dále je zřejmé, že skupiny 500-900 ha a větší se mezi sebou také významně neodlišují, což lze považovat za druhý blok podniků. Skupinu 300-500 ha, resp. 500-900 ha lze zároveň považovat za jakousi přechodovou ke skupinám větším (300-500 ha není významně odlišná od 500-900 ha).

Zdroj: FADN CZ 2011-2016, vlastní zpracování ÚZEI

Draft

Tabulka P 8. Distribuce využívané půdy podle velikosti podniků do a nad 150 ha

Interval velikosti	Počet subjektů	Výměra z.p. ha	Orná půda (ha)	Chmelnic e (ha)	Vinice (ha)	Trvalá kultura (ha)	Ovocný sad	Trvalý travní porost (ha)
do 5ha	12 325	26 457	6 566	14	1 339	604	669	13 58
5 - 10 ha	5 107	37 227	12 604	21	1 120	409	734	19 78
10 - 30 ha	7 467	133 226	53 787	117	1 838	685	2 317	68 31
30 - 100 ha	5 686	316 812	161 186	384	2 776	1 111	3 794	139 32
100 - 150 ha	1 246	152 155	88 827	229	1 177	204	1 235	57 65
nad 150 ha	3 769	2 891 807	2 136 763	4 616	6 847	1 728	7 128	702 54

Tabulka P 9. Vývoj zemědělského pojištění a škodního průběhu v ČR v 2001 až 2017

Rok	mil. Kč	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pojištění plodin	pojistné	531	567	542	534	594	544	646	855	783	870
	pojistné plnění	623	650	333	239	280	499	536	718	1 220	607
	škodní průběh v %	117	115	61	45	47	92	83	84	156	70
Pojištění hospodářských zvířat	pojistné	422	426	373	335	325	326	294	295	267	253
	pojistné plnění	219	220	205	157	156	129	100	79	127	128
	škodní průběh v %	52	52	55	47	48	40	34	27	48	51
Zemědělské pojištění celkem	pojistné	953	993	916	870	919	870	940	1 150	1 050	1 123
	pojistné plnění	842	869	538	396	436	628	636	797	1 348	735
	dotace pojistného	123	95	0	187	178	249	260	331	445	306
	škodní průběh v %	88	88	59	45	47	72	68	69	128	65
Rok	mil. Kč	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017			
Pojištění plodin	pojistné	978	1 016	1 034	1 030	1 014	988	1 076			
	pojistné plnění	537	1 070	901	656	344	876	785			
	škodní průběh v %	55	105	87	64	34	89	73			
Pojištění hospodářských zvířat	pojistné	248	239	240	243	243	262	250			
	pojistné plnění	101	90	108	98	102	79	85			
	škodní průběh v %	41	38	45	40	42	30	34			
Zemědělské pojištění celkem	pojistné	1 226	1 255	1 274	1 273	1 258	1 249	1 327			
	pojistné plnění	638	1 160	1 009	754	447	955	869			
	dotace pojistného	459	499	309	359	445	442	497			
	škodní průběh v %	52	92	79	59	36	76	65			

Pramen: Zpráva o stavu zemědělství ČR (2002 - 2017), aktualizováno

Tabulka P 10. Ukazatele charakterizující míru stability zemědělských příjmů a způsoby řízení rizik

Rok/ukazatel)	MJ, zdroj	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 ²⁾
Celková produkce zemědělství	mln. Kč, SZÚ	117,6	96,1	100,5	116,4	115,0	128,2	137,0	128,5	133,0	133,0
Meziroční index celkové produkce	výpočet ÚZEI	99,8	81,7	104,6	115,8	98,8	111,5	106,9	93,8	103,5	100,0
Meziroční index CZV	ČSÚ	108,8	75,2	105,4	119,1	104,1	104,5	96,3	94,0	95,1	108,0
Meziroční index fyzické produkce	výpočet ÚZEI	91,8	108,7	99,2	97,2	94,9	106,7	111,0	99,8	108,8	92,6
Upravené provozní podpory	mln. Kč, databáze ZZ	27383	29909	30512	28880	28809	34806	37729	38196	38264	39411
Celkem podpora pojištění a kompenzace	mln. Kč	696	794	715	1048	1211	1043	1455	1849	3781	2145
Podíl podpor pojištění a kompenzací na celkových provozních podporách	%	2,48	2,59	2,29	3,50	4,03	2,91	3,71	4,62	8,99	5,16
Podpora pojištění	mln. Kč, databáze ZZ	331	445	306	459	499	309	359	445	442	497
Celkem kompenzace	mln. Kč	365	349	409	589	712	734	1096	1404	3339	1648
Kompenzace za vliv počasí	mln. Kč, databáze ZZ	0	0	0	0	0	0	0	0	1166	76
Kompenzace za nákazy ŽV a RV	mln. Kč, databáze ZZ	365	349	409	589	712	734	1096	1404	1438	1383
Kompenzace za pokles CZV	mln. Kč, databáze ZZ	0	0	0	0	0	0	0	0	735	188,6
Pojistné plnění	mln. Kč	797	1348	735	638	1160	1009	754	447	955	869
Podíl pojistného plnění na produkci	%, výpočet ÚZEI	0,68	1,40	0,73	0,55	1,01	0,79	0,55	0,35	0,72	0,65
Podmínky roku	Text	Krupobití, jarní mrazy, salmonelóza, paratuberkulóza, přehřátí drůbeže.	Krupobití a bouře, přívalové deště, vichřice. Výrazný meziroční pokles CZV.	Krupobití, záplavy 5, povodně 8.	Jarní mrazy (ovoce, víno)	Jarní mrazy, krupobití, sucho.	Povodně (6), krupobití	Krupobití (4-10), mírně jarní mrazy a vichřice, otravy zvířat.	Sucho, krupobití, požáry plodin.	Jarní mrazy (4 - ovoce, jahody, víno), krupobití (5-6), ptačí chřipka v okolních zemích.	Jarní mraz (ovoce, víno, cukrovka). Krupobití 6 a 7. Ptačí chřipka, salmonelóza.

1) Tabulka je jen pro ukázkou výběru ukazatelů z ihned dostupných zdrojů ÚZEI. Jejich případné analytické využití musí respektovat časté roční posuny kompenzací.
2) O kompenzacích za sucho 2017 se jedná, propláceny budou 2018.

Odvozené ukazatele (v běž. cenách)	MJ	2008-13	2014-17	2014-14/2008-13
Průměr celkové produkce odvětví	mln. Kč	112,3	132,9	118,3
Průměr upravených provozních podpor	mln. Kč	30050	38400	127,8
Průměr podpory pojištění	mln. Kč	392	436	109,7
Průměr kompenzací	mln. Kč	526	1872	355,6

Zdroj: propočty ÚZEI, Zelená zpráva 2008-17

Tabulka P 11. Ad hoc kompenzace škod ze státního rozpočtu v letech 1995-2017

mil. Kč	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Povodně	0	318	796	1 149	105	0	0	977
Sucho	0	0	0	0	0	1 200	4 139	0
Hraboši	0	0	0	0	200	0	0	0
Vymrznutí	0	0	0	0	0	0	0	0
Slintavka a kulhavka	0	0	0	0	0	0	4	0
Celkem	0	318	796	1 149	305	1 200	4 143	977

mil. Kč	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Povodně	74	1	0	96	8	12	492	390
Sucho	0	0	0	0	0	0	0	0
Vymrznutí	1 399	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	1 473	1	0	96	8	12	492	390

mil. Kč	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Povodně	108	0	329	50	0	0	0
Sucho	0	0	0	0	0	1166	0
Vymrznutí	0	0	0	0	0	0	76
Celkem	108	0	329	50	0	1 166	76

Poznámka: Nejsou zahrnuty kompenzace škod způsobených chorobami zvířat/rostlin z opatření "Veterinární a fytosanitární opatření" s nimiž je počítáno v rámci státního rozpočtu. Tyto prostředky v podstatě nemají ad hoc charakter.

Pramen: Zprávy o stavu zemědělství ČR, Výroční zprávy o státních podporách (od 2004), PGRLF

draft

Verze 8, přijaté změny k 31.12.2019

Tabulka P 12. Souhrnné ekonomické ukazatele pro agregované kategorie podniků FADN

Celkem 2015-17	Hlavní kategorie podniků	ne-LFA	LFA-O	LFA-H	POL	MLÉ	PŘEŽ	SMÍ	do 100	100-500	500-1000	1000-2000	nad 2000	Celkem ČR
	Počet podniků	550	538	191	459	135	231	364	491	329	174	201	83	1279
	Indikátor A - důchod z faktorů/AWU (Kč)	641347	531559	513810	663038	546569	481459	576258	294807	650254	629817	632515	707291	576953
	M-ČPH/AWU (Kč)	31995	27110	27463	32217	29507	25369	29240	15879	33182	31459	32057	35275	29298
	MZDY/AWU placené (Kč)	25063	24356	22541	24498	23201	22390	25302	16771	20797	22687	25288	26921	24419
	Účetní zisk (Kč/ha)	5376	3936	4760	5070	5517	5357	3320	10130	6544	3295	2925	3369	4682
	Účetní zisk/AWU neplacené (Kč)	56167	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	Ekonomický zisk (Kč/ha)	2184	648	1509	1745	3438	442	1282	-1833	3276	2688	2356	2767	1422
	Ekonomická trvalá udržitelnost	1,7	1,2	1,5	1,5	2,7	1,1	1,6	0,8	2,0	5,4	5,1	5,6	1,4
	Produkce (Kč/ha)	44883	33381	23957	33209	48568	13677	43932	33670	26109	31777	41405	46764	36978
	Produkce/AWU (Kč)	1694633	1283591	911917	1681326	1291048	621689	1524071	741927	1347218	1451703	1573848	1880558	1408463
	HPH (Kč/ha)	22255	18549	17764	17419	26893	14210	21882	19579	16527	17728	21681	23120	20039
	HPH/AWU (Kč)	840281	713257	676174	881929	714875	645926	759122	431431	852753	809901	824141	929721	763289
	Mezispotřeba/produkce (%)	72,0	78,9	85,9	71,3	76,8	99,8	77,1	72,0	76,1	78,5	76,4	75,7	76,0
	Provozní dotace celkem (Kč/ha)	10134	12713	16033	8382	17153	15187	13017	11166	10909	11821	12787	12552	12135
	Platby SAPS (Kč/ha)	5231	5253	5288	5251	5268	5294	5225	5266	5287	5295	5247	5170	5249
	Platby AEKO+EZ (Kč/ha)	597	1535	3657	351	1689	4741	977	2395	1871	1843	1075	676	1441
	Platby ANC (Kč/ha) ²⁾	164	1775	3888	335	2621	2996	1464	1600	1352	1719	1209	861	1439
	Národní podpory (vč. OZE) (Kč/ha)	3072	2910	1848	1778	5468	974	3923	1048	1462	1816	3904	4489	2832
	Provozní dotace/produkce (%)	22,6	38,1	66,9	25,2	35,3	111,0	29,6	33,2	41,8	37,2	30,9	26,8	32,8
	Provozní dotace/ČPH (%)	59,7	92,0	118,9	64,0	83,3	143,4	78,4	83,4	86,6	85,7	76,9	71,6	80,1
	Platby AEKO+EZ/provozní dotace (%)	5,9	12,1	22,8	4,2	9,8	31,2	7,5	21,5	17,1	15,6	8,4	5,4	11,9
	Produkce + platby AEKO a EZ (Kč/ha)	45480	34916	27615	33560	50257	18418	44909	36066	27980	33620	42479	47441	38419
	Produkce + platby AEKO a EZ/AWU (Kč)	1717174	1342599	1051119	1699087	1335948	837179	1557965	794705	1443749	1535907	1614701	1907748	1463364
	HPH+platby AEKO a EZ (Kč/ha)	22852	20084	21421	17770	28582	18951	22859	21974	18397	19571	22756	23796	21481
	HPH+platby AEKO a EZ/AWU (Kč)	862822	772265	815376	899690	759775	861415	793016	484209	949284	894105	864995	956912	818191
	Mezispotřeba/produkce+platby AEKO a EZ (%)	71,1	75,4	74,5	70,6	74,2	74,1	75,4	67,2	71,0	74,2	74,4	74,6	73,1
	Provozní dotace/produkce+platby AEKO a EZ (%)	22,3	36,4	58,1	25,0	34,1	82,5	29,0	31,0	39,0	35,2	30,1	26,5	31,6

1) Žlutě vybarvená políčka bez kategorií podniků, které nemají buď placené AWU nebo neplacené AWU.

2) Platby ACN převzaty z modelu M2 s charakteristikami souhrnných kategorií podniků pouze ze souboru 1155 podniků FADN (nikoliv všech 1279 podniků, bez bez půdy)

Tabulka P 13. Podíly podniků na vybraných naturálních ukazatelích a podporách Pilíře 1

Podniky	počet podniků	Max. výměra ha	Min. výměra ha	Užitá z. p. ha	AWU	Dojnice VDJ	Telata masná VDJ	Bahnice, kozy VDJ	Protein. plodiny ha	Cukrovka ha	Brambory ha	Ovoce ha	Zelenina ha	Chmel ha	Podpory Pilíře 1 mil. Kč - varianty					
															skuteč. 2017	max. změna ⁰⁾	rac. změna ¹⁾	střed. změna ²⁾	min. změna ³⁾	
Absolutní hodnoty																				
Všechny podniky ^{x)}	27226	10336,4	1,0	3532019	102995	368016	73852	19136	137534	67069	15750	8248	10046	5089	21787	17194	19322	19042	21787	
20 % největších	5445	10336,4	87,0	3119938	93506	357063	61165	7016	132427	65235	13865	5626	8443	4655	19315	6873	15903	15848	19220	
10 % největších	2723	10336,4	258,1	2733785	84840	341676	48131	3309	125305	59938	11647	4350	7143	4329	16999	4562	12711	12860	16825	
5 % největších	1361	10336,4	707,5	2146501	70855	312487	28892	1004	112453	49509	9785	2689	4998	2743	13461	2675	8860	9072	13277	
nad 2000 ha	288	10336,4	2004,8	875331	31513	147766	6090	94	54767	23253	4030	1365	1178	334	5541	565	3235	3400	5497	
Podíly (%) na celkových hodnotách souboru podniků (celkové hodnoty pro všechny podniky = 100)																				
20 % největších	20,0	x	x	88,3	90,8	97,0	82,8	36,7	96,3	97,3	88,0	68,2	84,0	91,5	88,7	40,0	82,3	82,0	88,2	
10 % největších	10,0	x	x	77,4	82,4	92,8	65,2	17,3	91,1	89,4	73,9	52,7	71,1	85,1	78,0	26,5	65,8	66,6	77,2	
5 % největších	5,0	x	x	60,8	68,8	84,9	39,1	5,2	81,8	73,8	62,1	32,6	49,8	53,9	61,8	15,6	45,9	47,0	60,9	
nad 2000 ha	1,1	x	x	24,8	30,6	40,2	8,2	0,5	39,8	34,7	25,6	16,5	11,7	6,6	25,4	3,3	16,7	17,6	25,2	
x) Podniky s výměrou z. p. větší než 1 ha.															možný přesun z Pilíře 1 do Pilíře 2 za předpokladu stávající úrovně podpor P1 (mil.Kč):	x	4597	2217	2745	0
0) Varianta max. změna: vzorec degresivity a zastropování podle návrhu EK, odpočet 0 % pracovních nákladů z 420 tis., redistribuce na 150 ha, 25 Kč/EURO.																				
1) Varianta racionální změna: vzorec degresivity a zastropování podle návrhu EK, odpočet 25 % pracovních nákladů z 420 tis., redistribuce na 500 ha, 25 Kč/EURO.																				
2) Varianta střední změna: vzorec degresivity a zastropování podle návrhu EK, odpočet 25 % pracovních nákladů z 420 tis., redistribuce na 1000 ha, 25 Kč/EURO.																				
3) Varianta min.změna (STATUS QUO MZe): vzorec degresivity a zastropování podle návrhu EK, odpočet 100 % pracovních nákladů z 420 tis., redistribuce na 150 ha, 25 Kč/EURO.																				

draft

Aktualizace modelů využívaných pro simulační propočty Kalkulačky 2 (K2)³¹

Vysvětlit stručně propočty K1 a K2.

K2 vychází z údajů FADN 2015-17. Zahrnuje svodné údaje pro 46 základních kategorií podniků v členění podle vazeb na ANC, výrobního zaměření a velikosti v ha, a pro dalších 13 agregovaných kategorií podniků podle uvedených kritérií včetně souhrnu za ČR³². Od výchozí verze podkladů k analýze v rámci PS Příjmy byly provedeny tyto aktualizace:

- Přepočítání sazeb ANC u 39 základních kategorií podniků na úroveň sazeb od roku 2018 (s využitím modelu ANC M. Hrušky – M2), k zajištění větší objektivnosti srovnávání s obdobím 2020+.
- Přepočítání 13 souhrnných kategorií podniků za všechny podniky zařazené do FADN, kromě podniků bez půdy s produkcí monogastrů, viz následující tabulka (ve stejné struktuře a obsahu jsou výpočty a tabulky z K2 i pro 39 základních kategorií podniků).

PŘÍLOHA 3

Strukturální charakteristiky “velmi malých” podniků

- Na základě databáze FADN je možné změny v příjmech vyhodnocovat pro podniky, které jsou „profesionálními“ podniky a převažuje u nich tržní produkce nad samozásobením. Pro ČR jsou za tyto podniky považovány ty, jejichž standardní produkce dosahuje více jak 8 000 € (tj. cca 200 tis. Kč) a jsou tedy sledovány ekonomické výsledky za podniky zařazené do IV. a vyšší třídy ekonomické velikosti³³.
- Pro selekční plán databáze FADN za účelem vytvoření reprezentativní struktury podniků jsou využity údaje ze zemědělského strukturálního šetření (poslední FSS 2016) o zastoupení jednotlivých typů podniků rozdělených do kategorií podle ekonomické velikosti a výrobního zaměření. V roce 2016 představoval **výběrový soubor FSS 26 525 podniků, který je určen prahovými hodnotami³⁴.**

³¹ Aktualizace na základě agregací všech podniků FADN (kromě podniků bez půdy s produkcí monogastrů) byla pro tuto fázi dokončena 4. 2. 2019.

³² Z postupného prohlubování analýz vyplývají další požadavky vůči FADN na rozšiřování spektra základních kategorií podniků, nad rámec dříve dohodnutých 46 kategorií. Vzhledem k časové náročnosti vyřízení takových požadavků ve FADN je nutno požadovat, aby všechny nové požadavky byly prověřovány, zda je nelze dostatečně řešit v současné kategorizaci podniků.

³³ V ostatních zemích EU jsou definovány různé minimální třídy ekonomické velikosti, od které se zjišťují údaje do výběrové databáze FADN – obdobně jako v ČR jsou zajišťovány údaje pro podniky se standardní produkcí od 8 000 € ve státech Dánsko, Francie, Rakousko a Finsko. Dokonce ve státech s větším zastoupením menších podniků jako je Belgie, Německo, Lucembursko a Nizozemí se do databáze FADN zajišťují údaje až pro podniky od hodnoty standardní produkce ve výši 25 tis. €. tj. od VI. třídy ekonomické velikosti.

³⁴ Zemědělským subjektem se rozumí technicko-hospodářská jednotka, která podléhá jednotnému řízení a provádí činnosti podle Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) jako svou primární nebo sekundární činnost. Tyto činnosti jsou: pěstování plodin jiných než trvalých (01.1), pěstování trvalých plodin (01.2) včetně produkce

- Soubor oprávněných příjemců podpor, kteří obdrželi přímé platby (databáze SZIF) jsou oprávnění pro **čerpání přímých plateb již od 1 ha z. p.** a jejich počet pro rok 2016 dosahuje celkového **počtu 28 750 příjemců.**
- Rozdílná hodnota v počtu příjemců SZIF a podniků **naplňujících základní velikostní limit 5 ha z. p.** nebo dalších podmínek na menší výměru sadů a vinic, plochy zeleniny a minimální počty chovaných zvířat činí **2 316 podniků,** které nejsou ze statistických důvodů ve výběrovém souboru FSS a nejsou tedy vybírány ani do selekčního plánu pro databázi FADN. Přitom podle databáze příjemců SZIF bylo v roce 2016 celkem 6 856 podniků s výměrou do 5 ha včetně. Je možné se domnívat, že zbývající počet 4 540 příjemců SZIF nějakým způsobem naplňují minimální ostatní kritéria pro zařazení do FSS 2016.
- Pro stanovení typu a počtu podniků, pro které nejsou údaje o příjmové situaci známy z databáze FADN jsme vymezili následující údaje:

Podniky, které se nacházejí v I.-III. třídě ekonomické velikosti představuje celkem počet 8 348 podniků, které reprezentují 32 % všech podniků, ale podílejí se na obhospodařované výměře 52 923 ha z. p. (tj. 1,5 % z celkové obhospodařované výměry) a na celkovém počtu 20 126 DJ zvířat (tj. 0,6 % veškerých DJ zvířat).

Tabulka P 16. Počet podniků v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti

Třída ek. velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drůbež	chov ZOP	smíšená výroba	Součet
I.	267	95	30	627	140	1 160

vína z hroznů pocházejících z vlastní produkce, množení rostlin (01.3), živočišná výroba (01.4), smíšené hospodářství (01.5), podpůrné činnosti pro zemědělství a posklizňové činnosti (01.6). Nejsou zahrnuty zemědělské subjekty s chovem ostatních zvířat (01.49) vyjma chovu pštrosů, emu a králíků, chovu včel a výroby medu a včelího vosku. Dále se ze šetření vyjímají všechny zemědělské subjekty, které výhradně provádějí činnosti ve skupině 01.6, kromě subjektů udržujících zemědělskou půdu v dobrém zemědělském a environmentálním stavu.

Pro Agrocensus 2010 byl zvolen práh obhospodařované zemědělské půdy vyšší než 1 hektar. Byl stanoven na takové úrovni, aby se vyloučily jen menší zemědělské subjekty, které tvoří celkem nejvýše 2 % obhospodařované zemědělské půdy a nejvýše 2 % z celkového počtu velkých dobytčích jednotek. Tabulky v publikaci sumarizují údaje za zemědělské subjekty, které obhospodařují alespoň 98 % zemědělské půdy a chovají alespoň 98 % z celkového počtu velkých dobytčích jednotek.

Prahové hodnoty zjišťování:

- 5 ha obhospodařované zemědělské půdy vlastní nebo najaté,
- nebo 1 ha sadů, nebo 3 500 m² vinic,
- nebo součtová plocha zeleniny, jahod a květin od výměry 2 500 m²,
- nebo chov 5 kusů skotu, nebo 10 kusů prasat, nebo 10 kusů koz a ovcí,
- nebo chov 100 kusů drůbeže včetně běžců.

II.	234	621	24	1 626	337	2 841
III.	858	808	11	1 849	821	4 347
I.-III.	1 359	1 524	65	4 102	1 298	8 348
celkem	8 009	3 505	351	9 182	5 387	26 434

Zdroj: podkladové údaje z FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Tabulka P 17.. Podíl počtu podniků v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti

Třída ek. velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drůbež	chov ZOP	smíšená výroba	Součet
I.	3%	1%	0%	8%	2%	14%
II.	3%	7%	0%	19%	4%	34%
III.	10%	10%	0%	22%	10%	52%
I.-III.	16%	18%	1%	49%	16%	100%
celkem	5%	6%	0%	16%	5%	32%

Zdroj: podkladové údaje z FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Tabulka P 18.. Výměra z. p. v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti

Třída ek. velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drůbež	chov ZOP	smíšená výroba	Součet
I.	2 450	126	175	2 183	937	5 869
II.	2 010	721	4	9 600	1 654	13 990
III.	6 708	1 132	10	19 302	5 911	33 064
I.-III.	11 168	1 979	189	31 085	8 502	52 923
celkem	1 202 511	37 907	20 948	821 397	1 371 561	3 454 324

Zdroj: podkladové údaje z FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Tabulka P 19.. Podíl výměry z. p. v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti

Třída ek. velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drůbež	chov ZOP	smíšená výroba	Součet
I.	5%	0%	0%	4%	2%	11%
II.	4%	1%	0%	18%	3%	26%
III.	13%	2%	0%	36%	11%	62%
I.-III.	21%	4%	0%	59%	16%	100%

celkem	0%	0%	0%	1%	0%	1,5%
--------	----	----	----	----	----	-------------

Zdroj: podkladové údaje z FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Tabulka P 20. Počet DJ v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti

Třída ek. velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drůbež	chov ZOP	smíšená výroba	Součet
I.	3	0	26	970	129	1 128
II.	8	17	68	4 613	556	5 262
III.	384	20	65	10 525	2 741	13 736
I.-III.	395	37	159	16 108	3 426	20 126
celkem	76 105	1 009	389 211	472 324	696 855	1 635 505

Zdroj: podkladové údaje z FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Tabulka P 21. Podíl DJ v jednotlivých typech výrobního zaměření a tříd ekonomické velikosti

Třída ek. velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drůbež	chov ZOP	smíšená výroba	Součet
I.	0%	0%	0%	5%	1%	6%
II.	0%	0%	0%	23%	3%	26%
III.	2%	0%	0%	52%	14%	68%
I.-III.	2%	0%	1%	80%	17%	100%
celkem	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,1%	0,6%

Zdroj: podkladové údaje z FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Vzhledem k tomu, že hraniční hodnota pro zařazení do výběrového šetření FADN je dána v hodnotě standardní produkce ve výši 8 000 €, tak vzhledem k rozdílnému potenciálu jednotlivých komodit jsou pro jednotlivé výrobní zaměření odlišná velikostní hranice v ha obhospodařované půdy a v počtech DJ zvířat. V souboru příjemců však není známa struktura pěstovaných komodit a chovaných zvířat, tak není možné přenést tuto klasifikaci na příjemce dotací SZIF, ale využít dopočtené aproximativní výměry z. p., která tvoří hraniční výměry, od které jsou sledovány ekonomické údaje.

Abychom zjistili relativní význam nepokryté skupiny podniků, o nichž se nezjišťuje příjem ze zemědělské činnosti (ani v rámci FADN nejsou známy veškeré zdroje příjmů jen bezprostředně se vztahující na podnik zemědělského podnikatele), jsme zjistili podíl na počtu podniků do vypočtené hraniční výměry pro vstup do FADN a dále jejich relativní význam na obhospodařované výměře z. p. a na prostředcích získaných v rámci redistribuce, která by byla uplatněna za stávajících podmínek v celkové výši 6,64 mil Kč. Skupina subjektů do takto vymezené průměrné výměry 10,14 ha se podílí 1,5 % na celkové obhospodařované výměře z. p., dále 1,6 % na vyplacených přímých platbách a v případě redistribuce by na tuto skupinu bylo alokováno 4,3 % u celkové částky určené na redistribuci (viz).

Tabulka P 22. Efekt zastopování a redistribuce přímých plateb ve skupině podniků do 10 ha a nad 10 ha

		Absolutní hodnoty					Relativní vyjádření			
		počet příjemců	přímé platby (Kč)	výměra z.p. (ha)	vratka ze zastopování (Kč)	suma redistribuce (Kč)	počet příjemců	přímé platby (Kč)	výměra z.p. (ha)	suma redistribuce (Kč)
0	nad 10,13 ha	16 968	22 609 427 878	3 472 616	6 640 475	6 352 965	59,0%	98,4%	98,5%	95,7%
1	do 10,13 ha vč.	11 782	363 491 043	54 491	0	287 982	41,0%	1,6%	1,5%	4,3%
		28 750	22 972 918 921	3 527 107	6 640 475	6 640 946	100%	100%	100%	100%

Zdroj: SZIF příjemci podpor 2016, zpracováno v ÚZEI

O jisté heterogenitě ve velikostech stanovených pomocí standardní produkce napříč výrobními zaměřeními, jak se promítá přes intervaly stanovené pomocí výměry obhospodařované z.p. vypovídá i následující tabulka.

Tabulka P 23. Zastoupení podniků FSS 2016 do velikostních skupin dle obhospodařované výměry rozdělených podle třídy ekonomické velikosti a výrobního zaměření

		Počet (vážený z FSS 2016)									
Třída půdy	Třída ek. Velikosti	polní výroba	zahr. a trv. kult.	prasata a drubez	chov ZC	smísená výroba	Součet	Součet bez prasat	ení tříd ekonomické	ní tříd ekonomické	
1) do 1ha vč.	1		76	5	126	21	228	223	12%	3%	
	2	49	475	23	101	23	670	648	36%	8%	
	3	21	517	9	64	25	636	627	35%	8%	
	celkem 1-3	71	1 068	37	291	68	1 534	1 498		18%	
	celkem 1-14	71	1 308	205	341	70	1 995	1 790	100%		
2) 1-2 ha vč.	1				128	21	149	149	13%	2%	
	2	16	96		88	75	276	276	24%	3%	
	3	57	232	1	44	55	389	388	33%	5%	
	celkem 1-3	73	328	1	261	152	814	813		10%	
	celkem 1-14	91	607	19	292	174	1 184	1 165	100%		
3) 2-5 ha vč.	1	61	19	13	185	1	279	266	13%	3%	
	2	18	20	1	490	73	601	600	29%	7%	
	3	72	35		222	133	462	462	22%	6%	
	celkem 1-3	150	74	14	897	207	1 342	1 327		16%	
	celkem 1-14	214	550	31	978	356	2 129	2 098	100%		
4) 5-10 ha vč.	1	125		12	179	72	387	376	8%	5%	
	2	76	30		786	154	1 046	1 046	21%	13%	
	3	599	3	1	673	442	1 718	1 717	34%	21%	
	celkem 1-3	800	33	13	1 638	668	3 151	3 139		38%	
	celkem 1-14	1 355	423	29	1 939	1 263	5 009	4 980	100%		
5) 10-15 ha vč.	1	63			10	13	86	86	3%	1%	
	2	43	1		159	12	215	215	8%	3%	
	3	90			527	135	752	752	27%	9%	
	celkem 1-3	196	1	0	696	160	1 054	1 054		13%	
	celkem 1-14	959	176	12	990	616	2 753	2 741	100%		
6) nad 15 ha vč.	1	18				12	30	30	0%	0%	
	2	31			2		33	33	0%	0%	
	3	19	21		319	32	391	391	3%	5%	
	celkem 1-3	68	21	0	321	43	453	453		5%	
	celkem 1-14	5 319	440	55	4 642	2 908	13 364	13 309	100%		
Celkový součet 1-3		1 358	1 524	65	4 102	1 299	8 348	8 284		100%	
Celkový součet 1-14		8 009	3 505	351	9 182	5 387	26 525	26 082			

Zdroj: FSS 2016, zpracováno v ÚZEI

Je však jasné, že kvůli různým prahovým hodnotám FSS (od 5 ha z. p. + další podmínky) se nejedná o úplnou replikaci základního souboru příjemců podpor dle SZIF (od 1 ha) a soubory podniků jsou mírně odlišné. Současně nejsme schopni úplně přesně definovat průniky mezi těmito soubory (základní kritérium u FADN je velikost standardní produkce, která je sice aproximovatelná výměrou v ha, ale minimální velikost v ha je různá pro různá výrobní zaměření, zatímco v databázi příjemců známe jen celkovou výměru obhospodařované půdy a neznáme skladbu produkce).

Avšak podle aproximativního výpočtu skupina podniků, u nichž nejsou známe údaje o příjmové situaci tvoří z hlediska počtu cca 11 782 (41 %), ale jejich význam je velmi malý vzhledem k jejich podílu na obhospodařované půdě ve výši 1,5 %. Současně podle propočtů by tato skupina podniků v rámci uplatněné redistribuční platby získala cca 4,3 % přerozdělovaných prostředků.